

Narečja, pismeni jezik in Slovenci.

Slovence hočejo nasprotniki uničiti; to je glavni njih cilj, ki ga zagovarjajo prekrito in razkrito. V to svrhu se poslužujejo znanstvenih neresnic in političkih lažij: strast, Slovence pokopati, je tako velika, da se nasprotniki ne sramujejo, celo v državnem zboru in na najvišjih mestih biti v obraz znanstveno dognanim, za vse narode veljavnim resnicam, in nepoštenost v tem pogledu je tolika, da bi moral ves civilizovani svet strmeti nad sredstvi, ko bi vedel, zakaj gre prav za prav.

Slovence ovajajo z jedne strani kot nevaren narod, kot nelojalen narod, ki goji panslavistiške ideje, ki utegne nekdanj sezati čez državne meje; z druge strani se istemu narodu posmehujejo kot peščici avstrijskega prebivalstva, pomešani in zmešani s tujim življem, s tujim jezikom in s presajeno literaturo v jezik, ki je izumljen, ki ga ne ume nihče, ki ima narečja toliko različna, da Slovenci, ki živé dve uri vsaksebe, že ne umejo več drug drugega. Sučejo se takó nepremično v skrajnostih, vse z namenom, da bi odločilne kroge spravili s poti pravičnosti in ustavnosti.

Zadnji vdarec, ki so ga prizadjali narodu, je v laži, kakor da slovenski jezik bi ne bil jezik, in da Slovenci niti od narečja do narečja bi ne umeli drug drugega; vsled tega da književnega jezika ne ume slovenska množica niti z lece, kjer se govori preprosti slog, tem manj iz uradniških listin, kjer je slog tradicionalno umetniški.

Glede na vse to, je vredno stvar ogledati nekoliko ter pokazati, kakó smešni so pred znanstvenim svetom taki napadi, ko bi ne bili zaradi podlosti namer zajedno žalostni.

O narečjih, njih razmerah s pismenim jezikom — in o poslednjih samih smo principijalno govorili v slovenski književnosti tudi na drugem mestu.*) Tu samo toliko, kolikor je zaradi nasprotniških agitacij potrebno.

*) Glej našo razpravo: „O pismenih jezikih v obče in slovanskem literaturnem jeziku posebe.“ „Slovanski Almanah,“ Dunaj, 1878.

Vsaka vas ima svoj glas. Ta prislovica velja pa ne le za Slovence, ampak za vse narode, naj si bodo veliki ali majhni, civilizovani ali zaostali v kulturnem razvitku. Ako vzamemo stvar doslovno, je še celó v isti vasi razlik govornih: gorenji del kake vasi utegne imeti kak glas drugačen, nego dolnji. Ako uzameš mesta, ti govori vsako predmestje nekoliko drugače, in Dunajski meščani „vom Grunde“ ali „Lerchenfeldovci“ se jako razlikujejo v govoru od drugih delov Dunajskega prebivalstva.

Razlike govora so toliko večje, kolikor bolj oddaljeni so oddelki iste narodnosti. Čim bliži pa so, toliko podobniši je govor gledé na slovník in slovníške oblike. Dokler prevladujejo iste snovi leksikalne, dokler ni ne sklanjatev in spregatev bistveno različnih, spada govor v jedno in isto narečje, razlike so bolj mešane, tu v slovarju, tam v sklanji in zopet ondi v spregatvi. Tudi se razlikuje narečje od narečja po drugačnem naglašanju ali zategovanju pri izgovarjanju besed in slovníških oblik.

Kolikor bliži so narodovi odlomki v geografskem pogledu, toliko sorodniši so navadno po jeziku, torej po narečjih. Dokler so narečja, narečja ni take razlike med njimi, da bi dotični odlomki jednega in istega naroda ne umeli drug drugega, in ako bi bile težave še tolike, takó velike niso nikdar, da bi narod ne umel laže lastnih narečij, nego tuji jezik, jezik, ki je drugačen v leksikalnem in gramatiškem pogledu.

Jeden in isti narod prišteva k svoji narodnosti vse prebivalce, naj si bodo še toliko razkropljeni, dokler govoré isti njegovim narečjem sorodna narečja, in naj bo prebivalstvo še toliko oddaljeno po svojem narečju od drugih odlomkov, vendar se prišteva kot del k istim odlomkom, s katerimi sestavlja jedno in isto narodnost in predstavlja na zunaj jedno in isto nacijo.

Noben narodni oddelek se ne poprime tujih jezikov zaradi tega, ker je njegovo narečje oddaljeno od drugih narečij istega naroda, temveč se uči po raznih potih in s premagavanjem še tolikih težav jednega in istega knji-

ževnega jezika, ki je skupen jezik za vse oddelke sorodnih narečij.

Razlike naj si bodo v narečjih še tolike, ne prizadevajo nikdar toliko težav glede na učenje skupnega književnega jezika, kakoršne so pa težave, katere je premagovati pri učenju popolnoma tujega bodisi narečja ali tujega književnega jezika. Ne narečja med seboj, ne narečja nasproti svojemu književnemu jeziku nimajo toliko razlik, kolikor pa vezij med seboj. Sorodnost jezikovnih, leksikalnih in gramatiških snovij je večja med seboj, nego pa razlike na dotične strani, in težave torej niso tolike, da bi se laže ne priučili domačih narečij, domačega literarnega jezika, nego pa tujih narečij, tujih pismenih jezikov.

Ob enem so narečja in pismeni jeziki samo zunanji znaki notranjosti, duševnih močij, svojstev ter posoda duševnih proizvodov, porodivših se na podstavi istih duševnih močij, istih narodnih svojstev. Jezik je zunanji ščit narodnih svojstev in proizvodov in zato v tem pogledu sorodniši in laži pojedinim narodnim oddelkom. Vsled tega se niso še nikdar prepirali pojedini oddelki jednega in istega naroda, ali bi zamenjali svoje narečje in književni jezik s književnim jezikom tujega naroda: stvar je bila in je do današnjega dne sama po sebi takó umevna, da niti razgovora ni ne med učenjaki, ne med preprostaki o tem vprašanju.

Znano je, da Kalabrež in Sicilijanec ne ume ali le z veliko težavo ume Piemonteža in Toskanca ali Rimljana; ali zaradi tega ni bilo še nikdar slišati, da bi Kalabrež ali Sicilijanec hotela zamenjati italijanski književni jezik s francoskim ali celó jednako sosednim grškim, novogrškim jezikom. Oba ostajata pri skupni pismeni italijanščini, katero si prizadevata po šolah in po drugih potih prisvajati po potrebah in zmožnostih. Jednaka je z nižimi ali severnimi Nemci, oni ne umejo narečij gorenjih ali južnih Nemcev, in v šoli se mučijo in mučijo, da bi si prisvojili nekoliko visokonemščine; ali zaradi tega nočejo se pridružiti Dancem ali Skandinavcem in nočejo zamenjati visokonemškega kulturnega jezika s kakim drugim jezikom, ki je njim vsaj po zemljepisni leži bliži in torej zaradi občenja bolj praktiški. A še oddaljeni erdeljski Saksonci in nemški kolonisti v ogerskem Banatu nočeta zamenjati svojega jezika z madjarskim ali kakim jednako sosednim in bližnjim jezikom, temveč ostajata, kar sta se čutila od nekdanj: Nemca po duhu in jeziku ter si prisvajata za kulturno rabo nemški obče literarni jezik. In če vzamemo Kočevanje na Kranjskem, ne vedó niti Slovenci, ki so v najbližji dotiki z njimi, da bi hoteli oni svoje narečje zamenjati s kakim ne nemškim narečjem ali učiti se drugega, nego nemški literarni jezik, in ti nemški naseljenci vendar nimajo narečja, o katerem bi bilo možno trditi, da je v bližnji sorodnosti z nemškim literarnim jezikom.

Vse te dejanske prikazni imajo podstavo v tem, da še toliko oddaljeno narečje ne vidi takih in tolikošnih

težav v priučevanju literarnega jezika onega naroda, h kateremu spada dotični odlomek prebivalstva, kakor pa v prisvajanju popolnoma tujih jezikov bodisi pismenih, bodisi samo narečji istih jezikov. Takih težav tudi v resnici ni, in torej že podstava jezikova sama po sebi vodi odlomke jednega in istega naroda, da se držé pismenega jezika lastne narodnosti, lastnega naroda.

Kakó to? Vsak pismeni ali literarni jezik se snuje pravilno na podstavi kakega narečja. Vsako narečje pa je samo za se bolj ali manj pravilen proizvod, je jednoten produkt, polagoma vstvarjen v obče s tako pravilnostjo, s kakoršno v obče delujejo naravne sile. Kakor jezikovne snovi sploh, jednako so narečja plod jednotno delujočega mehanizma, in zato predstavlja vsako narečje bolj ali manj jednoten organizem, v katerem se vjemajo sorodni deli leksikalnih in gramatiških snovij. Ta jednota sega tako daleč, da se porajajo celó zasukavanja govora v popolnih analogijah, tako da narečje kaže celo pravilen, po mehaniških zakonih vstvarjen slog.

Narečje je torej strogo zakonito porojen proizvod, je zakonita jednota, stvarjena brez človeškega mišljenja, pa vendar takó, da zasleduje v njej človeški duh jednake pravilnosti, kakor v drugih naravnih mehanizmih in organizmih. Še celo, kar nesorodni vplivi spravijo nepravilnega v narečje, je to nepravilno samo s stališča jezikovnih snovij istega narečja, ko ni segal še tuji vpliv v to narečje, drugače pa je tudi ta nepravilnost po svojih posebnih zakonih proizvedena, torej sama po sebi zakonito pravilna.

Najboljše je narečje, katero se ni utrdilo po tujih vplivih, temveč na podstavi delovanja jednega in istega narodnega odlomka. Jezikoslovci, ako so modri, iščejo taka narečja, katera niso oslabljená po tujih jezikih ali narečjih tujih jezikov, in ko zasledé taka pravilna, mehaniški izdelana in utrjena narečja, je odločijo za svoje obdelovanje. In kaj storijo iz takega narečja?

Po analogijah ugladijo slovar, slovnico in najfinjša zasukavanja; kar je slepi mehanizem zamudil ali pokvaril, ko se je tu pa tam zaletel in vstvaril napačne analogije, spravijo zopet takó rekoč na pravi tir in osnujejo takó podstavo pismenemu jeziku. Pravi pismeni jezik nastaja torej z zavestjo ali brez zavesti na podstavi narečja, in sicer jednega samega narečja, ker ima vsako narečje za se svoje zakone, svoje pravilnosti, svoj stroj. Ko bi mešali po več narečjih skupaj, bi nastala mešanica brez vsakega reda, brez vsake pravilnosti; nastala bi svojevolja v nadaljnjem množenju in razvijanju dotičnega jezika, in nihče bi konečno ne vedel, kaj naj vzame iz slovnika, kaj iz slovnice raznih narečij. Nihče bi ne vedel, kakó se ravnati v obče, in tak, iz raznih narečij skrpani jezik, bi ne mogel obujevati čustva za analogije ali jezikovnega čustva, katero je toliko krepkejšo in plodniše v razvijanju jezika, kolikor strože je vstvarjen jezik po zakonih, kolikor jednotiše je zasnovan na enem in istem narečju.

Kar je možno jemati iz drugih narečij, to niso zakoni ali nespremenjeno izposojene raznovrstne leksikalne in gramatiške oblike, ampak izposojujejo se iz drugih narečij samo snovi kot take, najbolj leksikalne, in vse te snovi se prirejajo po analogijah in zakonih, kakoršni se zasledujejo v narečju, katero se je vzelo v podstavo literaturnemu jeziku.

Iz resnice, da se snuje vsak pismeni jezik na osnovi v narodu živega narečja, kar možno krepkega ali v svojih oblikah pravilno delujočega narečja, sledi, da ni noben literaturni jezik iznajden, izumljen ali skrpan jezik. Vsak literaturni jezik živi kjer si bodi med narodom v največem sorodstvu v podobi narečja, in vsakdo se more preveriti o vzajemnosti istega narečja z literaturnim jezikom.

Utegne pač umreti narodni oddelek z dotičnim narečjem vred, katero je dalo podstavo literaturnemu jeziku, v tem ko utegne poslednji preživiti sebi podstavljeno narečje; to pa ne govori proti resnici, da je jedno in samo jedno narečje podstava pravemu literaturnemu jeziku, in literaturni jezik, ko je pobral snovi, zakone in pravila iz sebi podstavljenega narečja, ne potrebuje več neizogibno istega narečja, ker se lahko sam razvija dalje s pomočjo utrjenih analogij in zakonov, vzetih iz dotičnega narečja.

Novejši literaturni jeziki imajo še bolj ali manj vsi živa ona narečja, katera svedočijo, da so bila ona temelj pismenim jezikom. Kar velja v novi dobi v obče, velja toliko bolj za narode in narodiče, kateri so še le začeli delovati na književnem polju.

Druga resnica, ki sledi iz razmerja med narečji in pismenim jezikom, je ta, da, kolikor sorodniša so narečja med seboj, toliko sorodniši je tudi pismeni jezik z istimi narečji, katerih jedno je podstava literaturnemu jeziku. Ker so ta narečja vsaj taka, da jih narod ume laže, nego tuja narečja ali tuje literaturne jezike, je tudi umevno, da isti narod v vseh svojih odlomkih laže ume svoj literaturni jezik, nego kak tuj književni jezik, in da se torej uže zaradi tega drži rajši svojega literaturnega jezika, nego da bi se poprijel tujega narečja ali tujega pismenega, geografski še toliko bližnjega jezika. To so resnice, ki izvirajo iz teoretiškega premišljevanja in iz praktičnega življenja narodov.

Še jedno nam je tu poštovati. Videli smo iz vedenja velikih narodov, kakoršni so Nemci ali Italijani, da njim nikdar ne pride in ne more priti na misel, da bi zamenjevali svoja narečja ali svoj literaturni jezik z narečji ali literaturnimi jeziki tujih narodov, naj si bi jim dajali tuji jeziki še toliko drugovrstnega dobička, in naj si bi jim prizadevali domači jeziki pri prisvajanju še toliko težav. Nemci in Italijani imajo po več velikih in jako razlikujočih se narečij; utegnili bi si vstvariti dosledno po več pismenih jezikov na podstavi takih obsežnih narečij. Zapraktičsko rabo bi to ne bilo napačno,

in če pomislimo, da tudi sedanja civilizacija deli prebivalstvo vsakega naroda v dve veliki skupini, v skupino širše narodne množice in ožega kroga naobražencev, bi pač narodna množica laže dobivala svoje skromno znanje potom dijalektov, spremenjenih v več pismenih jezikov, nego pa potom jednega in istega samega literaturnega jezika. Naobraženstvo bi v takem slučaju imelo za više namere zadačo, prisvojiti si obči literaturni jezik, v tem ko bi utegnile množice opraviti svoje kulturno delo s pomočjo pisanih narečij, in bi si obči literaturni jezik prisvajal samo oni del narodne množice, kateri bi dajal ali je dal svoje narečje v podstavo občemu literaturnemu jeziku.

V resnici se ravnaajo na Italijanskem in Nemškem takó vsaj na leci, s katere pridigajo v narečjih, bodisi da so tu v navadi tudi v pismu ali ne. Jednako imajo za narodne potrebe književnost, pisano v dijalektih. Gledé na više kulturne in znanstvene potrebe pa gojé po šolah in zunaj šole obče literaturne jezike. Po takih potih se naobraža narod po najlažjih potih na široko in skrbi za jedno za najviše oddelke moderne civilizacije ali kulture. Nikdar pa se tem kulturnim narodom ne vzbudi misel, da bi popuščali svoj literaturni jezik zaradi tega, ker je kak oddelek moderne kulture pri drugih narodih še na viših stopinjah, nego pri njih. In oni celó veliki oddelki italijanskega in nemškega naroda, kateri imajo svoja narečja in celó posebno književnost v teh narečjih, zopet ne hodijo k tujim geografski bližim narodom na posodo po tujo kulturo, ali da bi zaradi nje celó prezirali lastni narod ter sprejemali v tujih jezikih tujo kulturo; ti odlomki so zadovoljni, da zajemajo vso kulturo s posodo in v posodi domačih občih literaturnih jezikov.

Tako je med temi in drugimi velikimi narodi vse v soglasju, in kar koli je moči v njih, razvijajo jo, kakor najbolj znajo, praktički, za velike množice nekoliko s pomočjo narečij, nekoliko pa s pomočjo občih literaturnih jezikov, in nihče teh narodov in njihov odlomkov ne zavira v tem delovanju in napredovanju; nikdo jim ne hvali tujih kultur, še manj pa jih jim vsiljuje.

* * *

Vse drugače pa se godi Slovencem in v obče malim slovanskim narodom v Avstro-Ogerski in tudi zunaj naše države. Ali tu imamo obče postopanje slovanskih nasprotnikov najprej za Slovence pred očmi. Slovenski narod je etnografski jednoten narod; jednoten narod se razodeva v vsem svojem javljenju. Jezik je po preiskavah največjih lingvistov jednoten, in Friedrich Müller, kakor Kopitar, Miklosič in drugi učeniki velikani pripoznavajo v tem narodu etnografsko in jezikovno jedното.

Niti narečja tega naroda nimajo velikih razlik, in celó ko bi sodil kdo, da je ta narod sestavljen prvotno iz raznih plemen, je bil ta narod več nego tisoč let v

kompaktnih masah skupaj živeč, in še njegovi sedanjí ostanki se držé geografski skupno kljub goram in vodam in kljub umetno napravljenim politískim skupinam, tako imenovanim deželam; vsled tega bi se bila vsled nad-tisočletne dotike vsaj narečja zblížala in bolj ali manj zčila v jedno narečje s pokrajinskimi razlikami, vstvarjajočimi po največ razrečja, ne pa narečij. Ako pri kakem narodu, je prevladal jeden in jednoten mehanizem v govoru slovenskega naroda, in ako bi bilo možno tu poštevati kljub temu narečja, so ta narečja takó sorodna na vse odločilne strani, kakor pri nobenem drugem narodu v Avstro-Ogerski.

Da so narečja, ali bolje rečeno, razrečja v slovenskem narodu v najbližem sorodstvu, to je možno trditi a priori na podstavi zemljepisnega majhnega obsega njegove zemlje. Jezikoslovne preiskave pa to resnico posebe potrjujejo z jezikovnimi snovmi.

Slovenski prostak, prepotujoč slovensko zemljo, čuti se povsod doma, kar se dostaje jezika, ker ga ume povsod, ker je jezik povsod jednoten, jeden in isti. Nikdar se ni resnici bilo bolj v obraz, nego s trditvijo, da bi Slovenec ne umel Slovenca, ako živita po 2 uri hoda vsaksebe. Slovenski romar tam s Krasa, blizu Trsta doma, ki rad romaš na Koroško ali na Kranjsko, bodi svedok, ali nisi umel povsod tvojih soplemenikov? Dà, mnogokak večí narod bi si želel take sorodnosti v narečjih in razrečjih, kakoršna je v slovenskem jeziku.

Ta slovenski jezik je dobil pismeno obliko na podstavi te jednodnosti in sorodnosti, in odtod izvira, da je slovenski književni jezik vsemu narodu v obče umljiv, tudi široki množici. Odtod prihaja, da narod na široko brez posebnega šolanja čita z razumom slovenske knjige, pisane v istem literaturnem jeziku, kakor se pišejo knjige tudi za naobražence. Razlika je tu jedino v slogu, kakor pri velikih narodih, kateri tudi rabijo za preprosti narod ednostavniši slog, nego za inteligencijo.

Slovenski jezik je, kakor narod slovenski, majhen odlomek indoevropske skupine, in ta skupina ima v vseh pododdelkih bistveno jednako jezikovno podstavo. Kakor je imel starogrški jezik polno razvojno moč v sebi, po svojih oblikah in zakonih, jednako razvojno ali razvijalno moč je ohranil jezik slovenski v obče do današnjega dne, in slovenski jezik ni ne v narodnih ustih, ne v pismu niti za jeden sufiks izgubil razvijalne moči, s katero se more vsled tega poleg drugih slovanskih jezikov meriti z vsemi jeziki sedanjih civilizovanih narodov: dà, notranja moč sama na sebi nadkriljuje poleg drugih slovanskih jezikov tudi v slovenskem pismenem jeziku razvijalno moč jezikov drugih narodov, naj si bodo ti germanski ali romanski. Da nam potrdé to resnico, ne bomo vprašali čevljarja, ki naj ostane pri svojem kopitu, torej tudi slovanskih nasprotnikov ne, niti takih „objektivnih“ znanstvenikov, kakoršen se je pokazal ljubitelj slovenskega naroda baron pl. Dum-

reicher n. pr. v svojem državnozbornem govoru od 23. marca t. l.; temveč pozivljemo največe lingviste vseh velikih narodov na razsodbo, in mi z naše strani mirno pričakujemo izjavo take razsodbe, ker poznamo stvari po notranjosti jezikov, koliko so ti vredni gledé na razvijalno moč. In slovenski jezik se razvija najpravišne, ker je dobil a priori v podstavo mehaniški pravilno tvorbo, jednotno narečje, in karkoli prihaja novih snovij v stroj tega organizma, podreja in uklanja se tu vladajočim zakonom in analogijam, in želeli bi bilo, da bi ne bilo nepravilniših velikih literaturnih jezikov, nego je slovenski.

Karkoli se torej izroča slovenski književnosti, dobiva pravilno jezikovno obliko, in narod, ki sam govori razmerno v pravilnem mehanizmu narečja, kaj lahko ume popolnjene analogije in oblike, ker jih ima sam v živem ustnem govoru na razpolaganje in v obili rabi. Tujci, ki prihajajo med slovenski narod, in ki znajo primerjati narečja in jezike, se čudijo, da narod, da krošnjari in prekupčevalke na trgu govore toliko pravilno, soglasno s pismenim jezikom.

A slovenski prostak sam svedoči najbolje o moči in pravilnosti svojega jezika; on hodi za kruhom med sosedne Hrvate, Srbe, celo Ruse in Bolgare, a vrnivši se pripoveduje, kakó je kmalu umel in govoril druge slovanske pisane in nepisane jezike, in kakó so ga vzajemno umeli tudi bratje po krvi. Svedokov imamo povsod med narodno množico in med bivšimi vojaki na razpolaganje; naj pa drugi narodi zasvedočijo taka, celo po tujcih potrjena dejstva!

Smešno, ko bi ne bilo zajedno nepošteno, je torej trditi in po svetu razglašati in celó pred svetom avstrijske inteligencije, v državnem zboru, povdarjati, da slovenski jezik je iztaknen, izumljen ali neumljiv jezik ali, z druge strani, pripovedovati, da slovenskega jezika celó ni. Nedostojno je tako zatiranje od mož, ki se prištevajo prvi vrsti inteligencije celó visoko razvitega nemškega naroda. Slabo spričevalo pa daje tako razglašanje inteligenciji neslovanskih narodov v Avstriji v obče, ko trpe, da se jim morejo natvezati take neskladnosti ali absurdnosti po raznih strankarskih listih.

Druga pa je premišljevatí moč slovenskega naroda, s katero koraka dalje na poti kulture. Tu ne tiče uslovja v jeziku, ampak v silah ali činiteljih, ki s sposobnostjo jezikovo nimajo opraviiti čisto nič. Tu je pred vsem poštevati velikost narodovo in velikost zemlje, na kateri se razprostira. Število slovenskega prebivalstva in obseg ozemlja slovenskega naroda sta premajhna, da bi mogel ta narod napredovati in pospenjati se do vrhuncev sedanje kulture. Ali temu narodu se zabranjuje razvoj celó v mejah, za katere so mu dana uslovja. Z druge strani pa je ta narod oddelek velikega slovanskega skupnega naroda in torej v takih razmerah proti tej skupnosti, kakor n. pr. dolenci Nemci, erdeljski Saksonci, Nemci v Banatu

in Kočevju proti skupnemu nemškemu narodu. Kakor so ti odlomki majhni in ne morejo sami iz sebe razvijati se do najvišjih stopinj nemške kulture, ampak jedino s pomočjo nemške obče kulture, torej dosledno s pomočjo občega literarnega visokonemškega jezika, ravno tako imajo možnost slovanski mali narodiči do više kulture s pomočjo ne svojih malih literarnih jezikov, ampak s pomočjo kakega večega, skupnim poštovanega slovanskega literarnega jezika. In kakor dolnji Nemci, erdeljski Saksonci, Kočevci in drugi nemški odlomki ne marajo potopiti se v tujih kulturah, ampak se drže skupne nacije in se dosledno učé kljub velikim razlikam naracij in težavam učenja rajši občega nemškega književnega jezika, nego da bi se pogrezali v morje tujih narodnostij, ravno takó imajo tudi mali slovanski narodi sredstvo pospejšja in rešitve v kakem večem slovanskem jeziku, kateri dobiva zajedno uslovja za najvišjo kulturo.

Dokazali smo teoretiški in z dejstvi, da je najbolj oddaljenemu odlomku kakega naroda še vedno laže

učiti se sorodnega občega literarnega jezika istega naroda, nego pa tujih jezikov; zato tudi malih slovanskih narodov in tudi slovenskega naroda ne preveri nobena nasprotniška sofistika, da bi se bilo Slovencem laže učiti nemščine nego slovenščine. Mi smo dokazali, da nemščine se bi ne bilo laže učiti slovenskemu narodu niti tedaj, ko bi bil ta narod s svojim ustnim in pismenim jezikom najbolj oddaljen od katerega si bodi skupnega slovanskega jezika.

Obžalovati je po vsem tem, da je treba še taka vprašanja razpravljati pred javnim svetom, ko so vendar že dognana v znanstvenem in nepristranskem praktičnem svetu; a še bolj je obžalovati, da sofistika, okorna sofistika in navajanje napačnih dejstev dobivajo celó med izobraženim svetom plodovitih tal. Ta stran bojev slovanskih malih narodov označuje tudi poseben del sedanje kulture civiliziranih narodov, del, kateri tej civilizaciji ne dela posebne časti.

F. Podgornik.

O kritiki dr. Mahniča.

(Dalje.)

* * *

Obračamo se sedaj k sumničenjem, s katerimi se dr. Mahnič v svojem četrtniku „Rimski katolik“ na cerkvenem polju nič ne pomišlja napadati v odlomkih od „Slovanskega Sveta“ navedeno brošuro, torej prav za prav in sicer na prvem mestu nas. Vidi se, kakor da bi on čutil očitno, da njegove argumentacije, katere se, kakor smo dokazali v dosedanjih razpravah, razkrivajo prek in prek kot veleprozorni zvijačni sklepi, ne morejo porušiti popolne pravosti (resnice) naše kritike škofovske okrožnice, zateka se torej, kakor nam je bilo možno pokazati na to že poprej, k sumničenjem in je s temi napolnil svoj članek takó, da je ta vsaj v treh četrtninah svoje vsebine posvečen kritiki ne tega, kar obseza brošura, iz katere smo sporočali mi, ampak kritiki skrivnih mislij in namenov, kateri so morebiti vodili brošurinega pisatelja pri njeni sestavi in nas pri sporočilu, katero smo dali v odlomkih o njej, torej praznim sumničenjem.

Na splošna (tje v dan metana) sumničenja bi utegnili mi našega častitega gospoda nasprotnika pač prav kratko odpraviti z odgovorom, da o mislih in namenih soditi niso poklicani umrljivi ljudje, najmanj taki, ki so zaslepljeni po strasteh, in to bi, kakor imamo pač misliti pravico, zadoščevalo tudi našim čitateljem, ker ti vedó že iz poprejšnjega, s kom nam je opraviti. Vendar pa smo gledé na nasprotniški izzivajoči poziv, da naj opovržemo članek „Rimskega katolika“, ako nam je mar rešiti svojo čast, sklenili odgovarjati tudi na najsplošnejša nasprotniška sumničenja, če tudi bi vsako teh,

ako bi bilo utemeljeno, po sili moralo izključevati ostala sumničenja, in ta razpravljanja utegnejo zanimati tudi naše čitatelje zaradi tega, ker so do cela prikladna, razsvetliti način, po katerem porabljajo latinizatorji umazano orožje sumničenja — po nasprotniškem slovarju obrekovanja. —

Zatorej bomo v naslednjem razpravljanju, na podstavi katerih misli naš častiti gospod nasprotnik, da ima pravico očitati nam namero propagacije

- I. vstočnega razkola,
- II. herezije protestantov in
- III. paganstva

preiskovali gledé na njih notranjo vsebino in pričnemo zaradi držanja reda, kakor sledi.

I.

Nasprotniška razpravljanja o namišljenem propagovanju vstočnega razkola.

Takoj ob začetku (v uvodu) na pag. 63 in 64 se spominja članek „Rimskega katolika“ grškega razkola, kateri se neki razširja zadnji čas tudi med katoliškimi Slovenci *predrzo*, da *nesramno* ne samo po „Parlamentärju“, ampak tudi po Ljubljanskem ranjkem „Slovanu“ in po njegovem nasledniku, po našem „Slovanskem Svetu“. Ali tukaj se poudarja samo *nesramnost*, s katero so se postopili pred letom dnij razposlati Slovencem številko na Dunaju izhajajočega „Parlamentärja“, kateri neki zagovarja razkol; drugo sestaje iz patetiških ekspektacij proti razkolu in za katolicizem kakor tudi iz za-

gotovila, da se slovenska duhovščina obrača od teh agitacij, da celó protestuje proti njim.

Te ekspektoracije se kažejo izjemoma do cela osnovane, kolikor se dostajajo strogokatoliškega vedenja slovenske duhovščine, o katerem nismo dvomili nikdar; ali ravno zato moramo dvomiti o soglasju iste duhovščine z vsebino članka „Rimskega katolika“ in dosledno tudi o oblasti (pravici) pisatelja istega članka, vesti se kot pooblaščenec slovenske duhovščine, zlasti ko se kaže njegovo samoprevzetje v skupnem kontekstu teh komičkih in čudnih ekspektoracij, v katerih nastopa kot „Jupiter tonans“. O vedenju „Parlamentarja“ in njegovem razširjanju smo imeli priliko govoriti že zgorej, in ako se postavlja to razširjevanje v nemškem jeziku na Dunaju izhajajočega in slovanskim interesom posvečenega časopisa kot nezaslišana predrznost in se maha okoli z izrazi „predržno, da, nesramno“ ali nesramnost in drugim: je to način našega častitega gospoda nasprotnika, kateri nikakor ne sluti v svoji strastnosti, kakó zeló da razkriva s tem svojo smešno predrznost in se zagreša proti blagopristojnosti.

Predmet odgovarjanju take ekspektoracije niso nikakor, sosebno ko jih ne moremo poštovati zaresnimi, ampak ponajveč kot donesek h karakteristiki našega častitega gospoda nasprotnika. Drugačna pa je stvar s sumničenji, katera razglasa članek „Rimskega katolika“ na pag. 290 do 295 proti brošurici, od našega lista v odlomkih navedeni, ker se tu skuša svojstveno izrabljati vsebina iste knjižice, da se nam narekujejo in vsiljujejo nameni, kateri so popolnoma daleč od nas, dà v pogledu na vsebino brošure so izključeni absolutno. Naravno pa je, da išče naš častiti gospod nasprotnik tudi tukaj svoje zavetje pri priljubljenem univerzalnem pomočku, kateri, kakor smo pokazali zgorej, in sicer večkrat, je v tem, da popolnoma prezira skupno vsebino brošure, in da predlaga čitateljem „Rimskega katolika“ iz oddelka, o katerem je govoriti, samo nekoliko iz konteksta iztrganih stavkov, da more istim nato namišljati kakoršno koli tendencijo.

To je vsekakor prikladno, ker ta univerzalni pomoček odvezuje z jedne strani dr. Mahničja od prevzete dolžnosti, da bi oprovrigel naše trditve, in mu dovoljuje z druge strani nastopati proti vsaki, kakor mu drago nam namišljeni tendenciji z aparatom celih disertacij in patetiških zavarovanj, katere, kakor se kaže, mu ugajajo posebno, s tem pa pri onem delu njegovih čitateljev, kateri niso čitali ne brošure, ne odlomkov, katere je iz nje priobčil naš „Slovanski Svet“, udomaćiti krive misli (nazore), kakor da bi mi zares gojili proti katoliški cerkvi hudobne namene, kateri pa se po sreči rušijo ob obilosti učenosti našega, nad blaginjo katoliške cerkve čuvajočega gospoda nasprotnika.

Proti temu nasprotniškemu univerzalnemu pomočku ponuja pa se nam nasproten pomoček ki smo ga bili že zgorej prisiljeni ponovljeno rabiti in ga hočemo

tu rabiti zopet, ko si pri pretresanju nasprotniških razpravljanj po merilu potrebe pridružujemo sklicevanje na dele brošure, kateri se z nasprotniške strani niso razpravljali celo nič ali pa le površno dotikali, pred vsem pa popolnimo s pomočjo napadene brošure iz konteksta iztrgane stavke, kateri se hočejo v „Rimskem katoliku“ porabljeni proti nam. Po tej brošuri se glasé odstavki, iz katerih se z nasprotniške strani poskušajo porabiti samo pojedini iz konteksta iztrgani stavki, kakor sledi:

a) Pag. 21—23 brošure: „Kakó gledé na ta glasna dejstva“) pride okrožnica do tega, da stavlja svečenike z lajiki vred in sicer ne pojedince teh, ampak v njih skupnosti cerkvi Kristovi nasproti, in s tem izključuje iz cerkve, nam je uganjka. Vse spoštovanje škofom; dobili so *Complementum Sacerdotii*, dosegli so *Apex* ali *Culmen Sacerdotii*, nje same pa, kakor kaže brezdvombeno že beseda *Σπίσκοπος*, je poštovati kot naslednike apostolov, torej kot one najviše cerkvene organe, ki jih je postavil sveti Duh, da bi pasli in vodili čredo izvoljencev, dosledno, da bi nadzorovali ne samo posvetne, ampak tudi duhovnike-dijakone in v obče nižo duhovščino. Njim pristaje pravica, v njim odločenih škofijah izobčevati pojedince ali pa cele občine iz cerkvene skupnosti ali pa tudi izrekat anatema nad njimi; ako pa sklenejo, kakor se nahaja to v okrožnici, postopati ne proti pojedinim, natančno imenovanim osebam ali občinam, ampak postavljajo v obče pravilo, da bi se poštevali svečeniki, kateri so bistveni, od Izveličarja in apostolov osnovan, z velevažnimi pravicami opravljen del hierarhije, kakor tudi verniki, kateri se imenujejo po svetem pismu izvoljenci in imajo takisto pravo do važnih pravic, jedino kot zasebniki, da bi potem ta dva sestavna dela cerkve Kristove spravljali s to v nasprotje, torej izključevali iz nje: nedostaja jim do tega vsakatero pravo.

Sicer pa tudi izobčevanje pojedincev ali pa celih občin iz cerkve, vsled česar seveda izgubé potem vse pravice, ne sme biti samovoljno, temveč kanoniško, t. j. zakonito utemeljeno; in po navadi sledi pred izobčevanjem opomin k spreobrnitvi. Tako prav utemeljeno izobčevanje iz cerkve Kristove po njenih pristojnih organih pa se ne more izrekat samo, kakor jih imenuje okrožnica, proti takó imenovanim zasebnikom, torej svečnikom, nižim duhovnikom in lajikom ampak tudi proti škofom, naj si bodo še na toliko visoki stopinji. Ekumenske sinode dajejo mnogotero takih zgledov; pa naj bo dovolj opomniti na razsodbo VI. občnega cerkvenega zbora, kateri je zaradi pregrešenja monotelitiške krive vere anatema izrekel med drugimi tudi nad jednim patriarhom Antiohije, jednim Aleksandrije, štirimi Konstantinopolja in še celó nad rimskim Honorijem;**) in te, kakor v obče vse

*) Dejstva namreč, katera navaja brošura zaradi utemeljenja važnega mesta svečnikov v cerkvi.

**) Že prej je obodilo ta krivi nauk več sinod, sosebno tudi rimska Lateranska (649).

druge anateme, ki so jih izrekle prejšnje ekumenske sinode, ste ponovili tudi v 1. kanonu Trulanska in v 1. kanonu 7. ekumenska sinoda. In seosebno (geradezu) rimskemu papežu Honoriju je vzel za zlo sveti papež Leon II. bolj nego drugim ta krivi nauk; kajti pismo od 7. maja 683, katero je poslal cesarju, in katero obseza njegovo veroizpovedanje, pristavlja preprosto naštetim krivoverskim učiteljem, nad katerimi izreka tudi on anatem, tudi svojega prednika Honorija ter dodaje še pri tem papežu, da je vero izdajski popačil, namesto da bi bil razsvetil rimsko-apostolsko cerkev z apostolskim naukom.*) Velikaši padejo torej ravno takó, kakor mali, dà, še celó globlje nego ti, in sicer ne samo povodom krivega nauka, ampak, kakor dokazujejo akti Konštanskega cerkvenega zbora, ki je odstavil tri papeže, tudi zaradi drugih vzrokov, ker verske nauke, zakone in zapovedi cerkve Kristove je v obče izpolnjevati malim in velikim. Samo takó je možno vstrajno zabraniti svojevoljo, katera izpodkopuje vsako družbo.“

b) Pag. 25. „Nikakor pa ni šteti kot skrunjenje cerkvenih zakonov, ko bi namerjal kak narod s kakoršno koli prošnjo obrniti se neposredno sam do poglavarja katoliške cerkve, seosebno pa ko bi namerjal reklamovati svojo legitimno pralastno lastnino na najpristojnejšem mestu, torej v tukajšnjem slučaju, pri svetem apostolskem stolu v Rimu, ali ko bi tak narod napravil kak korak v pospeševanje svoje namere. Saj bi pri tem za vsako napako proti dostojnosti ali proti državnim zakonom imel pred svojimi sorojaki, oziroma pred pristojno državno gosposko, odgovarjati tisti, in jedino tisti, ki bi zakrivil kaj takega. Slovenski narod in njegovi voditelji torej niso tisti, katere bi bilo možno obdolževati, kakor da bi se zagrešili proti zakonom cerkve, katera jednako latinskim narodom objemlje tudi vse druge narode z isto materno ljubeznijo. Kdor se drzne trditi nasprotno, naj nastopi z dokazi; splošni stavki, seosebno, ako se izrabljajo napačno, ne zadoščujejo za toliko hudo zatožbo.“

c) Pag. 37, 28. „Slovenci poznajo v okrožnici navedeni 144. psalm in njegov 16. stih, čegar drugi odstavek je s prvim odstavkom 12. stiha 33. psalma identični in se glasi: „Blagor ljudstvu, kateremu Bog je Jehova“, kar more pomeniti jedva kaj drugega, kakor „Blagor ljudstvu, katero veruje v pravega Boga, torej ne v krive bogove.“ Tu imamo očitno „lapsus calami“ v okrožnici, kateremu, dasi se kaže jako čuden v vrsti proti Slovencem nametanih obdolževanj, ne pridevamo nikake veljave, tudi ne pripisujemo nikakega namena, zlasti ko popolnoma soglasujemo z izrekom, ki ga obseza, če tudi ne psalm, vendar pa okrožnica „Blagor onemu ljudstvu (narodu), čegar gospod je Bog“ celó s pridetim, dasi nekoliko od daleč prinesenim razlaganjem, da v istem pomenja beseda gospod zajedno vodilno zvezdo

narodovo, „kakor v zasebnem, takó v javnem življenju, kakor v narodnem takó v družbenem življenju itd.“ Radi bi dali Slovenci obveljati namesto izraza „Bog“ celo v okrožnici rabljeni izraz „Bog in njegova sveta cerkev“, čegar utemeljenje je prav za prav provzročilo citat iz 144. psalma, ko bi ne vedeli kot dobri katoličani, da ni oblasti razun Boga, da je torej tudi državna oblast postavljena od Boga in torej opravičena, da neprizanesljivo zahteva seosebno v obnem in družbenem življenju od državljanov, vključno tudi niže in više duhovščine pokorščino, nasproti državnim zakonom, dasi ti, kakor povdarja okrožnica sama, včasih po vsem nasprotujejo nazorom cerkve.

Slovenski narod daje svojemu cesarju, temu najvišemu državnemu zakonodajalcu, brez čegar najvišega potrjenja ne oživi nobeden državni zakon, v popolni meri, kar je cesarjevega, ko izpolnjuje zakone, ki se dostajajo javnega in družbenega življenja: ali daje zajedno v popolni meri Bogu, kar je božjega, držeč se nepremično razodetih verskih resnic, in s tem, da gleda, kako bi svoje zasebno, kakor narodno življenje, nad katerim razpolaga vsled državnih zakonov, primerno uredil po večnih zakonih Stvarnikovih, kolikor dovoljuje v to človeška slabost. Ako se morda v zasebnem in narodnem življenju v vroči borbi prikažejo izgrede, česar nočemo zanikovati: pripeti se to, kolikor vemo mi, pri drugih avstrijskih narodih veliko česče (bolj pogostoma), daje se vrhu tega ravno pri Slovencih vsled njih nad vse stiskanega položaja in vsled izzivajočega vedenja, kakor tudi in sicer zlasti vsled slabega zgleda posebno naklonjenost naših cerkvenih nadpastirjev uživajočega latinskega življa opravičiti bolj, nego kjer si bodi drugod. Ako pa med cerkvenimi organi, seosebno nadpastirji goriške cerkvene pokrajine z jedne strani in njih slovansko čedo z druge strani vedno bolj zginja zaželeno vzajemno zupanje: izvira to od Slovanov najbolj obžalovano zlo najprej od neopravičene protekcije latinskega življa po nadpastirjih, katera seza tako daleč, da poslednji takó rekoč gledajoč jedino skozi latinske očali, morejo prav dobro in sicer z mnogokratnim povečanjem zagledati pezdri v očeh Slovanov, ne pa zapaziti bruna v očeh Latincev.“

V pogledu na ta popolnjena razpravljanja brošure je bil naš gospod nasprotnik, kateri se je bil lotil isto oprovreči, oziroma škofovsko okrožnico opravičiti, pač dolžan izvršiti dokaz

k a), da v cerkvi je možno kaznovati samo svečenike, nižo duhovščino in lajike, specijalno celó z najvišjo cerkveno cenzuro, torej s cerkvenim prokletstvom, eventualno, da bi ne bil VI. ekumenski cerkveni zbor izrekel anatema proti rimskemu papežu Honoriju, ali da bi sveti papež Leon II. med anatemu zapadlimi ne bil izrecno imenoval ali naglašal tudi navedenega Honorija; ali pa, da je na Konštanskem cerkvenem zboru v od-

*) Abbé Fleury. Histoire ecclesiastique. Liv. XL. n. 28. Ed. Paris. — 1856 t. III. pag. 21.

stranjenje razkola izvršene odstavljene papežev, ki so se drug proti drugemu prepirali zaradi Petrovega stola, navrstiti k basnim;

k b), da je poštovati namen katoliških narodov, obračati se o kateri koli zadevi tudi neposredno do poveljarja cerkve ali korake, ki se storijo v pospeh tega namena, kot prelomljenje zakonov cerkve, o katerih je samo po sebi umevno, da bi se morali navesti, in

k c), da trditev, vsled katere je postavljena tudi državna oblast od Boga, torej opravičena, „da nepriznljivo zahteva, zlasti v javnem in družbenem življenju, od državljanov, vključno tudi niže in više duhovščine, pokorščino nasproti državnim zakonom, dasi ti, kakor povdarja to okrožnica sama, včasih docela nasprotujejo nazorom cerkve, da ta trditev obseza kriv nauk; torej da je kriva tudi iz te trditve izvajana posledica, po kateri postopa prav slovenski narod, ko se drži v javnem in družbenem življenju dotičnih državnih zakonov, in da gleda, kakó bi gledé na zasebno in narodno življenje, s katerim svobodno razpolaga od strani države, zadostil nepremičnim zakonom božjim.

Teh dokazov ni mogel izvršiti naš častiti gospod nasprotnik; dà, jako modro se jih ogiblje s posebno skrbnostjo. To karakteristično dejstvo ne potrebuje nikakega komentarja, moremo torej naravnost pristopiti k razpravljanjem, katera se opirajo na nekoliko mest, iztrganih iz konteksta zgoraj pod a), b) in c) navedenih odstavkov napadene brošure, in katerih razpravljanje se poslužuje naš častiti gospod nasprotnik, da bi dosegel pritrjevanje k svojim sumničjem, češ, da kažemo nedostatnost katoliškega duha in da namerjamo grški razkol razširjati med Slovenci. Ta nasprotniška razpravljanja bomo prinašali kar najbolj možno popolna, zajedno logiški urejena, njih pojedine dele pa bomo zaznamovali z arabskimi številkami, da bomo mogli s sklicevanjem nanje navrstiti naše oprovržbe od točke do točke. Nasprotniški hod mislij je naslednji:

1) Pag. 290. do 292. „Rimskega katolika“. Našemu častitemu gospodu nasprotniku je popolnoma jasno, da sklicevanje v brošuri na razsodbo VI. ekumenskega cerkvenega zbora, kateri je zaradi monotelitiškega krivega nauka sklenil anatem izreči poleg drugih škofov nad rimskim papežem Honorijem, kakor tudi sklicevanje na svetega papeža Leona II., kateri je v svojem listu na cesarja drugim, od navedenega koncilija krivimi spoznanim, nad katerimi je takisto izrekel anatem, prišel tudi svojega prednika Honorija, dà, tega še posebe obdolžil pačenja vere, da to sklicevanje torej ne more imeti drugega namena, kakor dokazati, da se je Honorij motil in rebus fidei, da torej papeški stol rimski ni nezmotljiv v vprašanjih, dostajajočih se vere.

Ta misel da je toliko opravičenejša, ko vsi nasprotniki papeške nezmotljivosti, v porušenje tega dogmata, kažejo ravno na papeža Honorija; brošura da poleg tega

pravico ekumenskih sinod, izobčevati iz cerkve celó najviše postavljene škofo, med katere je uvrščen tudi papež Honorij, kakor tudi odstavljene papežev po Konštanskem konciliju povdarja pač jedino zaradi tega, da bi jednako najhujšim nasprotnikom papeške nezmotnosti poučila Slovence o tem, da obči konciliji so nad papeži.

Razlika veronauka med rimsko-katoliško in grško-vstочно cerkvijo pa da je ravno v tem, da poslednja, za katero se dela pri Slovencih propaganda, da bi jo odtrgali od latinizujučega vpliva zapada, taji primat in pa nezmotnost rimskega papeža; brošuri in „Slovanskemu Svetu“ se ne sme torej poštena namera pripisovati, toliko manj, ko obseza prva spačenje izraza, ki ga je v listu rabil papež Leon II. o svojem predniku Honoriju, in to pačenje, naj si bode malostno kakorkoli, da tukaj, kjer gre za dogmat, ni brez pomena in da dovolj označuje brošuro, katero je priobčil v glavnih potezah „Slovanski Svet“.

2) Pag. 292. Še ostreje da se označuje duh in smer brošurin po še drugih njenih mestih, katera z jedne strani razodevajo razširjanje antikataloških in demokratiško-revolucionarnih idej, z druge strani pa zagovarjanje cezaro-papistških načel.

3) Pag. 293. Zagovarjanje cezaro-papizma da je brezdvombeno, kajti logika brošure da se uklanja pač samo jednemu dogmatu: država nad cerkvijo. Po tem dogmatu, kateri da se hoče vsiljevati Slovincem, da vindikuje brošura državi pravico, od podložnikov tudi z duhovščino vred brezozirno zahtevati spolnjevanje državnih zakonov, celó ko bi isti nasprotovali cerkvenim nazorom, kar bi se utegnulo zahtevati pač od drugih (torej razkolnikov), ne pa katolikov.

4) Pag. 292 — 294. Do cela nekatoliški, zajedno demokratiško-revolucionarni duh brošurin da se razkriva brezdvombeno v trditvi, da hočejo škofo goriške cerkvene pokrajine s prepovedjo neposrednega občenja vernikov s poveljarjem cerkve, prav za prav odstranjenega placetum regium pod izpremenjnim imenom svojevoljno zopet uvesti placetum episcopale; ker s to trditvijo da se implicate z jedne strani ne priznava škofom v cerkvi večja pravica nego svetnim vladarjem, z druge strani pa, da se daje narodom pravica, obračati se svojim škofom za hrbtom neposredno do papeža. Nič pa da ne nasprotuje bolj duhu in ustavi katoliške nego ta nazor, zlasti ko Rim sam ne pozna vernikov drugače, kakor jedino po njih škofih, po evangelju pa da se primerjajo verniki z ovčami, katerih pastirji so škofo.

5) Isti nekatoliški, demokratiško-revolucionarni duh pa diše tudi trditev brošurina, da ni proti cerkvenim zakonom da ako se narodi obrnejo s kakoršno koli prošnjo sami neposredno do glavarja cerkve, sosebno ko bi za vsako pri tem storjeno napako proti dostojnosti ali proti veljavnim državnim zakonom pred svojimi soplemeniki, v interesu katerih se loti delati, oziroma pred pristojno

državno gosposko, imel se odgovarjati tisti, in jedino tisti, ki bi zakrivil kaj takega.

6) O istem nekatoškem demokratiško-revolucionarnem duhu da svedoči tudi nadaljnja trditev, da ne cerkev, ne škofje, ampak narod sam, ki daje v polni meri Bogu, kar je božjega, mora gledati, kakó bi svoje življenje uredil po večnih zakonih Stvarnikovih, zlasti ko se ta pravica narodna, katera se ne klanja niti papežu, postavlja kot absolutna s stavkom, da sveti apostolski stol bi, se ve da, utegnil tudi zavrniti željo Slovencev po zopetni uvedbi slovanskega obreda, kar pa bi bilo jako obžalovati gledé na posledice, kajti ta stavek da obseza žuganje, se ve da prazno.

7) Pag. 293 — 294. Protikatoški duh da prošnja tudi z vsako besedo zgodovini ne manj, kot najasnejšim dejstvom v obraz bijoče trditve brošurine, katere da je torej poštovati prek in prek kot debele laži, trditve namreč, da bi bilo stremljenje v katoški cerkvi, z jedne strani latinski narodnosti in jeziku varovati neomejeno gospodstvo, z druge strani pa z nižo duhovščino in lajiki ravnati takó, kakor bi ne spadali k cerkvi, smatrati kot obžalovanja vredno, in da bi bilo isto stremljenje zakrivilo ne samo odpad Rusije, Anglije, prebivalstva Severne Amerike in mnogih majhnih držav, vsega skup okolo 250 milijonov ljudi, kateri ne kažejo volje k povratu, ampak da bi bilo tudi krivo, da se širi odpad od katoškega mišljenja in dosledno tudi britkostne prikazni, da je celó nadaljnji obstanek katoške cerkve zavisen od posvetne oblasti, kakor tudi krivo revnega vspeha katoških misijonov med pagani, ki so oboroženi s prevelikanskimi duševnimi in gmotnimi sredstvi, v tem ko bi kazala Rusija z manjšimi sredstvi več vspehe.

Tem mnogoterim sumničenjem nasproti, katera se na veliko skupino nanašajo na to, češ, da mi z naše strani namerjamo razširjanje vstóčnega razkola, izvirajo naslednja premišljevanja, katera brezdvombeno dokažejo popolno neosnovanost teh sumničenj, in sicer:

K 1) Zgorej pod a) iz brošure (pag. 21 do 23) popolnjeni citat dokazuje brezdvombno ravno nasprotje tega, česar se nas obdoljuje z nasprotniške strani. Kakor svedoči ta citat, povdarja namreč brošura z jedne strani škofom v cerkvi pristajajoče pojedine pravice, med temi celó ravo, nad pojedinci ali celimi občinami izreči anatem, z druge strani pa tudi to, da se ne more ta najviša cerkvena cenzura po pristojnih organih cerkve izreči svojevoljno in ne samo proti zasebnikom, takó imenovanim v (škofovski) okrožnici, torej svečnikom, nižji duhovščini in lajikom, ampak tudi proti škofom, naj si bodo isti še na takó visoki stopinji. Da se je utemeljila ta poslednja trditev, ni bilo samo primerno, ampak neizogibno potrebno sklicevanje na prakso ekumenskih sinod, zlasti na klasiški zgled VI. ekumenske sinode, katera je izrekla anatem zaradi monotelitiškega krivega nauka poleg več patrijarhov Antiohijskega, Aleksandrijskega in Kon-

stantinopolskega zajedno nad rimskim papežem Honorjem, in sklicevanje na svetega papeža Leona II., kateri je pritrdil tej cenzuri proti svojemu predniku, kakor tudi na obravnave Konstanškega koncila, kateri ni mogel drugače, kakor da je v odstranjenje razkola odstavil tri papeže. Kdor je brez pristranstva ali predsodkov čital brošuro, oziroma iz nje posnete odlomke v našem „Slovanskem Svetu“, ali prečita tudi samo popolnjeni citat, bo gotovo soglasoval z nami v tem, da pri sklicevanju na sklepe navedenih obeh konciljev, kakor tudi na izrek papeža Leona II., ni bila in ni mogla biti druga kakor gorenja misel merodavna.

Ako torej naš častiti gospod nasprotnik seza po sredstvu, na podstavi pohabljenih, ker iz konteksta iztrganih posamičnih brošurinih odstavkov zavajati čitatelje „Rimskega katolika“ da bi splošnemu sumničenju naše jasno izgovorjene, torej vsako krivo tolmačenje izključujoče namere dal ponajmanj videz verjetnosti ali vsaj možnosti: potem je pač tako ravnanje nedostojno svečenika in označuje isto dovolj kakovost umazanega orožja sumničenja, katero se je zavihtelo proti nam zaradi nedostatka stvarnih razlogov.

Izjemoma prava nasprotniška trditev, da se nasprotniki papeške nezmotnosti sklicujejo prav posebno na papeža Honorija, nasprotniki nauka pa, po katerem je avtoriteta ekumenskih sinod nad avtoriteto papežev, posebno radi na primer VI. in Konstanškega generalnega koncila, ne spreminja ničesar na popolni pravosti zgodovinskih dejstev, katera navaja brošura, in pri katerih je izključen vsak dvom po posebnih sklepih navedenih obeh konciljev. Ako pa meni naš častiti gospod nasprotnik, da je navajanje zgodovinskih dejstev uže zaradi tega, ker se na ista sklicujejo nasprotniki kakega katoškega dogmata, nedovoljeno ali celó prikladno, katoškemu nauku škodovati na kako stran: tiči on v hudi zmoti, katera se dá dokazati po vseh v katoških semeniščih predpisanih učnih knjigah cerkvene zgodovine, katere brez izjeme brezozirno govoré o mnogoterih napakah nekaterih papežev, kakor tudi o konciljarskih obravnavah, in ta zmota se kaže pri svečniku, zajedno doktorju in profesorju teologije toliko čudniša, ko predpolaga (voraussetzen) dvomljenje o nenapadnosti čistega katoškega nauka ali dá vsaj slutiti z veliko verjetnostjo.

Z nasprotniške strani, kakor se zdi, jemlje se napadeni brošuri v zló celó to, da se v njej med najviše postavljene škofo uvrščuje tudi papež Honorij, *) kar pa je vendar popolnoma utemeljeno v svetem pismu in v nepretrznem cerkvenem sporočilu, torej popolnoma opravičeno po katoškem veronauku. Sveti Peter, kot naslednik, katerega je poštovati med rimske papeže, se imenuje v svetem pismu jedino kot apostol, ne da bi moglo

*) Na to zdi se, hoče na pag. 290 članka v „Rimskem Katoliku“ nahajajoči se stavek: „Mej poslednjimi so seveda posebno papež, kakor Honorij“ kazati, ker bi bil drugače do cela odveč.

to škodovati njemu od Zveličarja podeljeni posebni oblasti. Zatorej se imenuje papež še v VI. kanonu prve ekumenske sinode škof Rimski, od poznejših ekumenskih sinod (na primer v 30. kanonu IV.) kot nadškof. Tudi našemu častitemu gospodu nasprotniku ne utegne biti neznano, da ne redkoma v papeža izvoljeni papeži ali duhovniki nižih stopinj v trenutku, ko sprejmejo volitev, pridobé takoj papežu pristojne pravice, kljub temu pa imajo dolžnost, pred vsem še prejeti škofovsko posvečenje, ker neškof se kot papež ne dá misliti nikakor.

Uže besedi „*Primatus iurisdictionis*“, kateri izražati polnost oblasti, s katero papež daleko nadkričuje vse škofove raznih vrst, so uslovje škofovske lastnosti papežev, in ti sami se poslužujejo naslova „*Ecclesiae catholicae Episcopus*“, kateremu se ne pridevle vselej, vendar navadno tudi naslov „*Servus Servorum Dei*“. Uvrstitev papeža Honorija med najviše postavljene škofove je torej popolnoma opravičena, od stremljenja pa, hoteti biti bolj papežkim, nego papež sam, smo jednako oddaljeni, kakor od prilizovanja, lastnega samo neodkritosrčnim naravam. Ako vodijo našega častitega gospoda nasprotnika morda druga načela, je to njegova stvar, za katero nam nič mari; ako pa ima on pogum proti uvrstitvi papeža Honorija med najviše postavljene škofove napraviti kak stvaren ugovor, naj z istim nastopi očitno; mi bi bili radovedni zaradi utemeljitve takega ugovora, katera je po našem mnenju jedva možna.

V obče je videti, da dr. Mahnič ni sam seboj popolnoma jasen ne samo o mestu, ampak tudi o nezmotnosti papeža in njegovem razmerju k ekumenskim sinodam, kakor tudi o zadači in pomenu poslednjih, ker bi se bil drugače jedva predrznil nastopiti s sumničanjem, da bi bili mi namerjali z navajanjem papeža Honorija, z anatematom obsojenega, napasti dogmat papeške nezmotnosti, z navajanjem sklepov IV. in Konštanskega generalnega koncilja pa dokazati nadrejenost konciljev nad papeži. Dejstvo, da je nad papežem Honorijem VI. ekumenski koncil izrekel anatem, kakor tudi sklepi tega koncilja in koncilja Konštanskega ne ponujajo namreč nikakih oporišč bodisi za napade proti papeški nezmotnosti, bodisi v zagovarjanje stavka, da so ekumenski koncilji nad papeži; sklicevanje nanje torej ne more napraviti kakega pomisleka pri nikomur, ki pozna bistvo papeške nezmotnosti in pomen ekumenskih sinod, kakor tudi njih razmerje k papežem. To nas sili k naslednjemu razjasnilu, katero dokaže ob enem, da nas ne more zadeti niti senca sumnje, katera se hoče z nasprotniške strani zanetiti proti nam. —

Concilium Vaticanum sess. 4. cap. 4 (constitutio „*Pater aeternus*“ od 18. julija 1870) določuje kot dogmat, „da rimski papež, ako govori *ex cathedra*, to se pravi, ako, izvršujoč svojo službo kot pastir in učitelj vseh kristijanov, vsled svoje

najviše Apostolske avtoritete, opredeljuje nauk o veri in nraavih (naravih), katerega se je držati vsej cerkvi, je po božji pomoči, obečani mu v svetem Petru, tvorno (izdatno) opravljen (priskrbljen) z ono nezmotnostjo, s katero je hotel božji Zveličar, da bi bila njegova cerkev opravljena ob ustanovljenju (dognanju) nauka o veri in nraavih, in da so torej take razsodbe (izreki) iz samih sebe, ne pa iz (vsled) pritrdjevanja cerkve nespremenljive.“ Ta do besede natančno (doslovno) preložena dogmatska določba ne obseza ničesar o negrešnosti, ničesar o osebni brezsmotnosti papeževi, katero, kakor se zdi, ima pred očmi naš častiti gospod nasprotnik. Tudi papeži morejo grešiti, in žal, da je bilo uže papežev, življenje katerih je provzročevalo pohujšanje; tudi papeži morejo motiti se toliko v pogledu na naravstveni zakon, kakor tudi na nauk. Kljub temu pa je papež nezmoten, vsled božje pomoči, obečane mu v svetem Petru, tedaj, kedar, izvršujoč svojo najvišjo učbeno službo, napravi v vprašanjih vere in naravstvenosti razsodbo takó, da ima veljati ta razsodba kot nauk za vso cerkev, in da so zavezani vsi sprejeti isti nauk. *)

Ali še nikomur se ni posrečilo in se tudi nikdar ne posreči dokazati, da bi bilo list papeža Honorija I., na podstavi katerega je izrekel VI. ekumenski koncil nad njim anatem, smatrati kot papeško razsodbo *ex cathedra* ali tudi da se samo more smatrati. To pisanje se kaže namreč kot preprost odgovor na vprašanje, stavljeno glede na monoteletizem od Konstantinopolskega patriarha Sergija, kateri je v monotelitiškem krivem nauku menil najti sredstvo, da bi ukrotil sklepom III. ekumenskega koncilja nasprotujoče monofizite in da bi s tem napravil zopet slovo v cerkvi. Na podstavi tega lista je sklenil koncil v svoji 13. seji izreči anatem tudi nad papežem Honorijem, ker je z monoteliti delil brezbožna mnenja.

Nasproti temu izreku ekumenske sinode, sopodpisanemu od legatov rimskega Apostolskega stola, po svojem bistvu tudi od svetega papeža Leona II. v listu do cesarja ponavljenemu, mi pač nimamo poguma, ki odlikuje našega častitega gospoda nasprotnika, da bi na podstavi svojstvenega razlaganja besed istega pisanja, katero je vedlo do zgorej utemeljenega izrečenja anatema nad Honorijem, nazore njegove nasproti monotelitom zaznamovali kot ortodoksne, celó kot popolnoma ortodoksne, sosebno ko bi to moglo preveriti jedva koga, pač pa moralo dovesti do hudih posledic, katere bi bilo izrabljati ravno proti nezmotnosti dogmatskih določeb ekumenskih sinod in papežev, posledic torej, o katerih, kakor se zdi, se ni mislilo z nasprotniške strani.

Mi pa vemo z druge strani iz najpristojnejšega in najbolj avtentiškega vira, namreč iz obravnav tu mišlje-

*) Zaradi tega se pri takih papeških razsodbah *ex cathedra* za slučaj nepokorščine navadno zažuga izrecno z anatemom.

nega koncilijsa samega, da navedeno pisanje Honorijevo ni bilo razposlano na vse škofe, niti ne na vse metropolitane rimskega patriarhata in ravno takó ne na vse patriarhe vstoka, torej da ni bilo spisano z namenom, določiti verski nauk za skupno cerkev, toliko manj da se je ravnalo ž njim po takem namenu. Istemu pisanju po takem popolnoma nedostaje bistveni kriterij definicije (definitio, decisio) ex cathedra, kar je ekumenska sinoda sklenila pripoznati izrecno, ko zaznamuje takoj v začetku svojega utemeljevanja izrečenja anatema obe predloženi pisanji Konstantinopolskega Sergija in Rimskega Honorija kot taki, kateri se po zmoti ali po krivem imenujete dogmatične določbe. In s tem je zgorej navedeni izraz, da bi bil Honorij delil z monoteliti brezbožna mnenja, ne pa istih učil ali celó za skupno cerkev določil kot versko normo, v popolnem soglasju.

Po takem papežu Honoriju I., naj bi bil on osebno grešil kolikorkoli, krivega nauka ex cathedra ne more pametno očitati nikdo, ki se z jedne strani drži pojma papeške nezmotnosti, kakor jo je določil jedino mero-davni Concilium Vaticanum; ki pa z druge strani brez predsodkov poštevava obravnave VI. ekumenske sinode in s temi obravnavami popolnoma soglasno postopanje svetega papeža Leona II. Z nasprotniške strani proti nam obrneno sumničenje, kakor da bi bili mi s sklicevanjem na postopanje proti Honoriju ne samo navedenega koncilijsa, ampak tudi papeža Leona II. namerjali izpodkopati dogmat papeške nezmotnosti, in v to svrhu celo nalašč spačili list Leonov, je torej brez vsake veljavne podlage, dà, tako sumničenje je v pogledu na tu podano razpravljanje naravnost izključeno.

To bi utegnili pač zadoščevati nasproti umazanemu orožju sumničenja, obrnjenemu proti nam z nasprotniške strani; ali članek „Rimskega katolika“ pag. 290, 291, nas ne sumniči samo gledé na namero, ampak vrhu tega nas obdolžuje spačenja utemeljitve koncilijarskega sklepa, zlasti pa lista Leona II. in nalaščnega opuščanja (preziranja) nekaterih izrazov v istem pisanju, kakor tudi drugih pisanj tega papeža, zajedno preziranja namišljeno popolnoma ortodoksnega pisanja Honorijevega. na podstavi katerega se je izrekel nad njim anatem, in ravno zaradi tega se nam očita „perfidno zavijanje“ vse stvari. Mi hočemo torej tudi to, našemu častitemu gospodu nasprotniku nad vse gladko očitbo pojasniti v pogledu na njeno opravičenost, že zaradi tega, da omogočimo tudi na to stran našim čitateljem primerno načina, kako se bojujmo mi, z načinom, kakó se bojuje z nasprotniške strani.

O Honorijevem vprašanju nismo v nasprotniškem članku „Rimskega katolika“ ne iskali, ne našli kaj novega, ker nam ne more biti neznana na to odnašajoča se literatura izza dob Pighius-a, Baronius-a in Belarminus-a do spisa „Dissertatio J. Pennachii de Honoriji I. Romani Pontificis causa in Conc. VI. Romae 1870,“

kateri je po Hefele-ju poštevati kot najznamenitiši, kar se je priobčilo z nova v zagovor Honorija. Ako v našem listu v odlomkih objavljena brošura kljub temu ne razpravlja pobliže bistva Honorijevega vprašanja: je to v okolnosti, da brošura, kakor se pripoznava z nasprotniške strani, ne spisuje nikake dogmatične, tudi nikake cerkvenopravne ali cerkvenozgodovinske disertacije, ampak do cela sledeč osvetljenim razpravljanjem škofovske okrožnice, podaje jedino kritično-polemiško vsebino; v isti je torej v izvršbo dokaza, da se morejo od poklicanih v to organov kaznovati, dà, celó iz cerkve izobčiti ne samo takó imenovani zasebniki, torej svečeniki in lajiki, ampak tudi škofje, in sicer celó najvišje postavljeni škofje, poštevati pač kot zadostno preprosto kazanje na dejstva, katera se ne morejo tajiti niti z nasprotniške strani.

Ta okolnost je kazala, da bi bilo kritično nadrobno razpravljanje vsebine odgovora, ki ga je dal papež Honorij nazore istega o monotelitiškem nauku izprosimu Konstantinopolskem patriarhu Sergiju, na podstavi katerega odgovora se je izrekel anatem, da bi bilo torej tako pretresanje odveč, dà, v pogledu na izrek ekumenske sinode in kot svetega češčenega papeža dolžno spoštovanje naravnost kot nedopustno. Te najvišje cerkvene avtoritete bile so pač bolj nego dandanes kdo v položaju Honorijev pismeni odgovor razsoditi z ozirom na tedanje časne razmere in ne le samo po sebe, ampak tudi v pogledu na vsebino pisma krivega učitelja, katero pismo je bilo podstava Honorijevega odgovora; nam se torej zdi kritika njih v bistvu popolnoma soglasnega izreka, sosebeno v pravcu (meri), katerega se drži naš častiti gospod nasprotnik, kakor da bi bil isti Honorij, nad katerim se je po razsodbi najvišjih cerkvenih avtoritet izrecno zaradi tega izrekel anatem, ker je delil brezbožna mnenja monotelitov, popolnoma ortodoksen, nam se, pravimo, zdi taka kritika predrznost, kateri ni najti jednake predrznosti, in katera je utegnila biti pisatelju od nasprotniške strani napadene brošure ravno tako zoperna, kakor je zoperna nam.

Ista okolnost je kazala tudi, da bi bilo v brošuri pobliže pretresati list svetega papeža Leona II. do cesarja odveč, zlasti pa natančna analiza besed njegovega grškega izvirnega teksta, dà, istega pisma, kakor se zdi, ni imel brošurin pisatelj nikakor pred seboj, ko se (pag. 23 brošure, opomnja) izrecno sklicuje le na delo „Abbé Fleury. Histoire ecclesiastique Liv. XI n. 28. Ed. Paris 1856 Tom. III pag. 21,“ kjer je stavek iz lista Honorijevega, ki se nanaša na anatem, čitati v naslednjem francoskem prevodu: „Nous anathématisons les inventeurs, de la nouvelle erreur: Théodor de Pharan et encore Honorius, qui au lieu de purifier cette église apostolique par la doctrine des apôtres, a pensé renverser la foi par un trahison profane.“

To očitno sklicevanje na cerkveno zgodovino Fleuryjevo zdi se primerno našemu častitemu gospodu nasprot-

niku preprosto zamolčati, da bi razlike, o kateri meni, da jo je iztaknil v stavku grškega izvirnika, in njegovem, v našem „Slovanskem Svetu“ danem prevodu, ne moral pripisovati okolišnosti, da je bil ta stavek preložen iz grškega po Fleuryju na francosko, iz tega v brošuri na nemško, in iz tega od nas na slovensko, ampak da bi mogel postaviti to razliko na račun hudobnega namena in prav za prav kot pačenje (falsifikat), „katero (da) se zdi sicer o prvem pogledu malenkostno“, toda tukaj, ko gre za verski dogmat, je zaradi tega posebne važnosti, ko „je dovolj le eno besedo premeniti in rušena je dogma“. Dr. Mahnič torej, da bi svojemu očitaniu namišljenega hudobnega pačenja dal vsaj navidezno podstavo, ne pomišlja se, pismo papeža Leona II. do grškega cesarja ali vsaj odstavek istega, ki govori o izrečenju anatema, postavljati kot dogmat, pravilniše, kot dogmatiško definicijo *ex cathedra*; kajti jedino ta bi se mogla spremeniti s pridano, odvzeto ali spremenjeno tudi jedno samo besedo.

Naši čitatelji naj iz te nasprotniške trditve, katero je poštovati kot pristen kuriozum, zajemljejo preverjenje, da latinizatorji se ne branijo zatekati se celó k najskrajnim neskladnostim (absurdnostim), samo da bi zagotovili kak videz opravičenja sumničenjem, katera imajo pri njih namen nadomeščati stvarne razloge. To preverjenje se more samo ukrepiti s primerjanjem tega, kar se hoče dokazati z nasprotniške strani, s tem, kar se priznava z nasprotniške strani ker poslednje v bistvenosti nasprotuje prvemu, vjema pa se z dotičnim razpravljanjem brošurinih, v našem „Slovanskem Svetu“ sporočenih odlomkov. Hočemo torej поблиže pojasniti stvar in pred vsem ogledati si, kaj se loti dokazovati naš častiti gospod nasprotnik na podstavi obravnav VI. ekumenskega koncila in do grškega cesarja obrnenega pisma papeža Leona II.

(Dalje pride.)

Ignacij.

Slika iz zapadne Prusije. Iz poljščine preložil —kl—.

(Dalje.)

Svatha Elizabete vršila se je za tri mesece pozneje pod natlakom odkrite žalosti, kakoršna je prvokrat pod Andrejevo streho. Kuba pokazal se ji je boljši soprog, nego se je bilo to po njegovi prošlosti nadejati možno. Odkritosrčno jo je ljubil in rad bi jo bil storil imovito. Stanovanje imel je v celi vasi najboljšo, zaslužek obilen. Ni jima bilo treba trpeti ni žeje, ni lakote. Tudi Elizabeta je na svojem novem gospodarstvu se zredila in polepšala. Njene zale oči lesketale so se v živem blesku, njeno lice jelo se je polniti.

Gorje! ta njena sreča ni bila preveč dolga. Zakupni uradniki imeli so slivniškega žganjekuharja uže dolgo na piki ter vse storili, da bi ga ugonobili. Nekega dne se je kar naglo sešla revizija. Kaj in kakó se je zgodilo, o tem nihče ni mogel zvedeti nič gotovega. Da so uradniki, ne da bi bili opravili kaj, brezvspešno odšli, o tem ni bilo dvomiti, toda Kaba prinesli so mrtvega domú. Najbrže da je zaslišavši o reviziji, preveč neprevidno se napotil v klet, kjer so stale kadi z drožjami in padel po sopuhu zadušen. Več komisija od sodišča ni bila zmožna odkriti.

Elizabeta je bitko objokavala njegovo izgubo. Njegovo stanovanje so oddali drugemu, ona pa je šla k materi v pobeljeno hišico na koncu vasi, z vrtom tam spredej in z nekolikimi panji čebel, z neveliko kletjo in pasjo utico poleg nje. Tukaj je črez nekoliko mescev dala fantiču življenje. Toda od tega časa je sama začela bolehati. Hujšala se je, da bi kar videl, nekaka vročnica jela ji je zamenjati na njenem licu nestavito ruščico; v njenih krasnih očéh jel se je žariti nenavaden

blesk. Nadležni kašelj jel jo je po dnevu in po noči mučiti, a v poslednjih tednih se celó ni več dvignila s postelje. Gospod je pripeljal zdravnika. Zdravnik jo je potrkal po plečih in prsih, položil uho na srce, zamomljaj nekaj skozi zobé o tuberkulozi, naročil dete Ignacija odstaviti, pa obilno jesti, a piti močno vino ter odšel. Elizabeta se je celo leto mučila, naposled predvčeranjim o svitu, poklical jo je Bog iz té doline trpljenja.

Andrejeva, sedeča pri vzglavju svoje hčerke, z rokami, sklenenimi na kolenih, na škrinji, rudeče pobarvani, in modrim pokrovom z belimi in žoltimi cveticami, se je jedva zavedla, ko se je cela ta vrsta milih in bolestnih spominov razprostrla pred očmi njene duše. Njena bolest bila je nezavestna, in ko bi jo vprašali, kaj jo boli, ne znala bi resnično tega izpovedati z besedami. Toda kljub temu ni bila bolest manj istinita in globoka. Vse njene nade, da najde kedaj na stara leta, ko ji užé službo odpovedó roké in nogé, pomoč pri svojih otrokih in vnukih, obrnile so se v nič, in samcata bo morala iti črez ta svet, ki je postal naglo za njo takó pust!

Sama? O ne sama! V zibelki, stoječi poleg krste, zavriščal je v tem hipu Ignacij, jedini živi spomin na njeno davno srečo, jedini predmet, okolo katerega so se zbirala vsa čustva njenega razbitega srca! Andrejeva se je dvignila s škrinje, priskočila k zibelki, obrnila jokajoče dete na drugo stran in zibajoč je jela mu je „bzikati“ na uho. Ignac je zadremal, ko pa se je oglasilo znovič nekoliko tankih ženskih glasov . . . je Ignac, kakor bi razumel vso grozo te melodije, prihajoče iz globine duše, jel ji odgovarjati z jekom. Andrejeva zibala

ga je močnejše, a Ignac ni jenjal plakati. Vzela ga je torej vsled tega iz zibelke, ogrnila s svojo jopico pritiskala njegovo glavo k svojemu licu in gugajoč se sem in tje, trudila se pomiriti objokano dete. Ignacij se ni dal utolažiti. Njegovo belo, drobno lice se je nagrbnilo in postalo skoro modro, a pri tem se je kar zvijal od kriča. Andrejeva položila ga je nazaj v zibelj, poiskala nekoliko cap, napravila cumljo, položivši vanjo skorjo zažvečenega kruha ter porinila jo kričečemu otroku v usta. Ignacij, začutivši med dlesnami cunj, začel je strastno sesati in naposled zaspal. Toda spanje bilo mu je nemirno, pretrgovano z nekakošnimi neprijetnimi sanjami. Ne odpirajoč oči se je često zganil in zaplakal. Kovačica Matevžka, sosedin in krstna kumica ranjce, prisegala je Andrejevi, da je videla na lastne oči, kakó je ranjka Elizabeta, vsa v beli opravi, šla od vrat polagoma k zibelki, kakó se je sklonila nad detetom in je prekrižala z znamenjem sv. križa.

Rani svit budečega se dneva jel se je boriti z nočnimi sencami. Solnce vzhajalo je nekako leno, kakor bi tudi njemu bilo neljubo gledati na to sliko nezgode, zavzemajoče prostor, ki je še do nedavna bil kot pojav proste, tihe sreče. Andrejeva skuhala je zaspanim ženskam kave ter narezala jim kruha. Krsto so vsled tesnega prostora odnesli v stransko sobo. Ko so se poživili s hrano, postavili so krsto nazaj v prednjo sobo, položili vanjo mrliča s prekrižanimi rokami in obrazkom (sliko) na prsih; pokrov pa se je odstavil pred vrati. V izbi je jelo biti tesno, da se je bilo jedva možno ganiti. Ljudje, odhajajoči na polje, so prihajali in molili Češčenje Marije za dušo ranjke in nje večni počitek. Naposled je pridrdral pred hišo preprost voz, v kateri bilo je upreženo dvoje konj. Čas je bil pokrov pribiti. Kovačica Matevžka vzela je Ignaceka na roké ter se sklonila nad krsto, da bi si, kakor je rekla, vtisnil v spomin sliko svoje roditeljice. Ignacij dokončal je ob prazniku povišanja sv. križa prvo svoje leto. Zagledavši se v blede obličje umrlice, se je nekoliko zamislil, obračal oči sedaj na kovačico, sedaj na ranjko, naposled jo spoznal in s

klicem „mama“ stegnil k njej obé roki. Andrejeva je zaplakala, a kumice jele so si s predpasniki brisati oči. Ignac kričal je na vso moč in upirajoč se ob kovačico Matevžko, sklonil se proti svoji materi. Treba ga je bilo posiloma odnesti. Blažjeva, njegova krstna mati, vsled bolečine na nogi ni mogla iti na pogreb. Zavila ga je torej v cape in odnesla domú.

Krsto so odnesli na voz. Za vozom zbralo se je malo spremstvo, sestavljeno ponajveč iz žensk, od katerih jedna je začela peti „O čudovita gospa“, in šli so. Andrejeva je molče stopala za krsto. Župna cerkev, kamor je Slivnica pripadala, stala je na meji. Prišedši tje, postavili so krsto pred cerkvenimi vrati na dva stola, ki ju je donesel cerkvenik; navzoči pa so šli v cerkev, da bi bili pri sv. maši, katera se je ravno začela. Bila je to slučajno črna maša za duše cerkvenih dobrotnikov. Opravljala se je z veliko svečanostjo. Na sredi cerkve postavljeni mrtvaški oder je kar gorel od iskrečih se lučij in svetilnic, vonjava mire širila se je naokrog. Andrejeva z glavo k zemlji sklonjena preklečala je célo mašo pred podobo Matere Božje sedem žalostij v stranskem oltarju. Njena usta niso šepetala očenašev, toda iz srcá se ji je lila, neubrana v besede, jedna od téh molitev, ki oblake prebije in dohaja naravnost pred prestol Najvišega. Bila je utrujena z nezgodo in prebitim trpljenjem, oči so se ji nehoté zapirale, glava ji je zaspano padala na prsi. Med tem je zapel duhovnik s svečanim glasom: „Requiescant in pace“. Andrejeva je dvignila oči na podobo Matere božje in, oj čudo! opazila razločno, da se ji je podoba solzeč se nasmijala. Vzravnila se je, sklenila roke kakor k molitvi ter pazneje pogledala: ne, ni se motila! Mati Odrešenika se je na njo milostno smehljala in kazala nekako z jednim očesom na Sina, ležečega na njenem krilu. Ob enem je tudi slišala kakor tih šepet v svoji duši: „Glej, Andrejeva, na moje srcé, z meči prebodeno, in uči se trpeti!“ Globok vzdihljaj izvil se ji je iz prs, in nov mir, nova moč vstopila je v njeno srcé.

(Dalje pride.)

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Fr. Levstiku, slavnemu slovanskemu pesniku, književniku, kritiku, jednemu najbistrejših slovenskih duhov, odkrije se 11. avgusta t. l. slovesno spomenik v Velikih Laščah: 5¼ m visok od repentaborskega kamna, na njegovi rojstni hiši v Dol. Retijah pa se vzida spominska plošča od lepega kararskega marmorja. Slovenci se udeležijo v obilem številu narodne slavnosti, združene z narodno veselico.

„Glasbena Matica“ v Ljubljani je sklenila šolsko šolsko leto 9. julija t. l. Izpiti so bili 4 dni javni in jako povoljni, in sicer v igri na klavirju, goslih, trobilih, v solo-petju, iz teoretiškega in harmonijskega pouka in v

zbornem petju (mešan, ženski in moški zbor). Učiteljstvo se je pokazalo na vse strani sposobno, in g. prvosednik Fr. Ravnikar se je še posebe zahvalil g. profesorju Franu Gerbiču na trudapolnem in zglednem vodstvu in tudi ostalemu učiteljstvu. S tem je „Glasbene Matice“ odbor završil 8. leto svojega delovanja, na rodoljubih pa je, da podpirajo gmotno „Glasbeno Matico“, ki, po besedah „Sl. Nar.“, s svojo izvrstno vspevajočo glasbeno šolo tako blažilno vpliva na narodno vzgojo naše nežne mladine, da jej bode možno svoje delovanje vedno bolj razširjati v korist vsega naroda slovenskega.

G. Gangl, slovenski umetnik, ki je izumil Vodnikov kip v Ljubljani, dobil je od vladike Strossmajerja častni

poziv, da izgotovi kiparsko delo za Djakovsko katedralo. Na dan razkritja je izrekel ta umetnik željo, da želi vsaj na stare dni vrniti se v domovino. S tem je dal spoznati, da čuti, da domovina nima dela dovolj, da bi ga priživila sama. Želeti bi bilo, da bi se mu spolnila želja, da bi mogel živeti v domovini ali vsaj med Slovani delati, predno pridejo dnovi starosti. Vladika Strossmayer je pokazal pot, kakó naj delajo drugi.

Sokoli, kjer jih je kaj po slovanskem svetu, bodo veseli 7. št. časopisa „Sokol“, posvečenega interesom sokolskih društev; kajti ta številka prinaša obširno priložnost, v kateri je popis potovanja čeških Sokolov na Pariško razstavo in obilo slik, katere predstavljajo Sokole zmagovalce, od Čehov podarjene in od njih prijete vence in darila. Pač ponosni morajo biti slovanski Sokoli, da so Sokoli češki dobili izmed vseh zunanjih telovadnih društev prva darila. Bili pa so tudi slavljani kakor triumfatorji in so se tudi povrnili kot taki v domovino. List „Sokol“ poroča v izvirnih slovenskih dopisih tudi o sokolskem gibanju na Slovenskem; naj bode slovenskim Sokolom veren vodnik in sprevodnik!

Deželnozborske volitve, kjer so bile razpisane, so pri kraju. Boji so bili hudi v Istri proti slovanskim nasprotnikom, v Galiciji med poljskim plemstvom in ruskim narodom, v Dalmaciji med Hrvati, Srbi in italijanskim življem, na Češkem med Staročehi in Mladočehi, med Slovenci na Goriškem med samovoljo nekega voditeljstva in narodom, na Kranjskem med umetno prirejenimi liberalnimi Slovenci in dejanskimi fanatiki neke takó imenovane konservativne stranke. Na Goriškem niso Slovenci pridobili v osebah ničesar, pač pa s skušnjo, da bodo vedeli v prihodnje ravnati se drugače. Na Kranjskem so krogi, ki so bili nekdanj odlični, zadnjih let pa na škodo slovenski stvari popustljivi, prišli vsaj nekoliko do spoznanja, da oportunistem vzgojuje samo ljudi, ki narodu delajo čim več škodo. Vsled tega se je nadejati, da se povrne prejšnja odločnost tje, od koder je pričakuje ne samo slovenski narod na Kranjskem, ampak po vsem Slovenskem. To bo toliko lažje, ko bo sedelo v kranjskem deželnem zboru dvoje novih poslancev, katera nimata vzroka, da bi ne govorila po prepričanju in dejanskih potrebah slovenskega naroda. V ravno prešli dobi je kranjski deželni zbor pokazal, da ni imel mož na svojem mestu, ko je bilo odločno zagovarjati skupne interese slovenskega naroda. Gospode, ki se je zagrešila, nas dobro ume. Ista gospoda, ki je tako rada prikimala izjavam, ugajajočim neresnici in liberalizmu, služočemu protislovenskim interesom, utegne se poučiti iz sedanjih deželnozborskih volitev na Češkem. Narod trpi nekoliko časa, potem pa pokaže svojo moč, kakor na Češkem. Menimo, da staročeska stranka ne dobi več s Slovenskega pozdravilnih brzojavk, kakor se je zgodilo lanskega leta, in to soseben, ako je ne krenejo Staročehi na drugo pot. Ako hoče tirati kdo osebno politiko, svobodno mu; ali poslanci v skupnosti se ne bodo dali zavajati. Skupnost slovenskih poslancev bodi si na Kranjskem ali po drugih pokrajinah ima zagovarjati narodne interese.

Ako pa pregledamo poprek izid deželnozborskih volitev, vidimo napredek pri vseh dotičnih narodnostih v tem, da so iste pridobile nekoliko odličnejših zastopnikov, kateri bodo odkritosrčno razpravljali, kakó da mislijo narodi dejanski. V tem, v odkritosrčnosti, pravi „Parlamentär“, je napredek. Kajti država mora vedeti, kake težnje, kako mišljenje imajo narodi v resnici. Z oportunistom ne vé vlada kakó opravljati, ker ž njim

je v nasprotju narodno javljenje, izraženo po novinah. Država se vé laže ravnati, ako se zлага mišljenje in teženje narodov z njih zastopniki; potem država ustreže narodom ali popolnoma ali nekoliko ali pa čisto nič. Narodi se potem ne slepe s praznimi nadami, in ko vidijo, kaj država, kaj vlada hoče, jo krenejo končno na druge poti. Takó ni prevar ne tu, ne tam. Oportunistem je narod na Češkem obsodil; obsojamo ga tudi mi, ker vidimo, da ne privede nikamor, na Slovenskem niti ne do povoljnih ministerskih naredeb, kaj li še do trajnih zakonov. Odločni poslanci na Slovenskem utegnejo tudi po deželnih zborih nastopiti odločno in rešilno pot s tem, da se poprimejo tudi v deželnih zastopih narodne avtonomije, torej načrta, po katerem bi prišli Slovenci pod skupno narodno zastopstvo za narodne zadeve vsega, sedaj po deželah raztresenega naroda.

Podružnice sv. Cirila in Metoda snujejo vrli koroški Slovenci in se v obče jako zanimajo zanje ter želé, da bi družba imela veliko denarja, da bi toliko lažje delila pomoč za slovenske otroške vrte in šole. V Črni na Koroškem je pristopilo k podružnici tudi mnogo slovenskih mater. — IV. redna velika skupščina na Bledu pri Petranu bode 8. avgusta t. l.

Sv. Cirila in Metoda praznik so avstrijski Slovani in njih glasila praznovali 5. julija tu in tam, kakor druga leta. „Mir“ od 10. julija t. l. piše o tem: Neizmerna množica kresov na čast prazniku sv. Cirila in Metoda, katere smo občudovali na večer 4. t. m. po koroških gorah, spravila je naše nasprotnke čisto iz ravnotežja. Težko so gledali ti možje naše kresove, kajti grozno so se jim bliščali ter jim dovolj jasno zatrjevali, da hoče Slovenec na svoji zemlji biti sam gospodar. Bratje! Slovenski Korošci! Le brez strahu vstrajno naprej! Prihodnje leto zakurite ob tem času še več kresov v strah in grozo našim nasprotnikom. Dopisnik poroča, da so bili kresovi po vsem gorenjem Rožu in tudi na nemški meji, ter pristavlja: „Te navade ne smemo več opustiti, ampak vsako leto bomo počastili naša dva blagovestnika, da naj celi svet vidi in spozna, kaj naše srce ljubi, želi in časti. To razsvitljenje vrhov po gorah v slovenskih krajih naj jasno priča, da se naše ljudstvo zaveda in da hoče imeti šole takó urejene, da mu bodo varovale najdražji svetinji: vero in narodnost, krščansko izrejo mladine na podlagi katoliške vere in mile materine besede.“ Pa tudi po mnogih drugih krajih so prizigali kresove in streljali iz topičev sv. blagovestnikoma na čast.

Novomeške nadgimnazije poročilo ima letos sestavek: Jezik v Mat. Ravnikarja „Sgodbah fvetiga pifma sa mlade ljudi“, ki ga je spisal g. V. Bežek. Razpravlja se Ravnikarjev jezik gledé glasoslovja, oblikoslovja in stilistiških posebnosti. Na gimnaziji je bilo koncem leta 173 Slovencev in 12 Nemcev.

Za Celjsko okolico je bila občinska volitev 23. julija in tu je zmagala po siloviti borbi narodna stranka ter s tem dobila večino v občinskem zastopu. Zopet radost med narodom slovenskim na Štirkem.

Slovenski jezik dela preglavico sedaj zlasti nemškim židovskim listom. Povod temu je pogovor, ki ga je imel knezoškof Ljubljanski s pravosodnim ministrom grofom Schönbornom. Pogovor se je sukal neki o slovenskih narečjih in razmerja teh narečij k pismenemu jeziku. Prvi je objavil faktum pogovora „Sl. Nar.“, in na to se je vnel preprič med tem listom in „Slovenec“. „Sl. Narod“ po raznih replikah resumuje v št. od 23. julija t. l. vso

stvar v naslednjih stavkih: „Nam zadostuje, da sedaj „Slovenec“ sam pripozna, da je prevzvišeni knezoškof v resnici trdil, da ljudstvo slovenskih pridigarjev ne umé, in da je vsled te informacije justični minister menil, da so pri nas samo narečja in družega nič.“

Nasprotniški listi so pa izvajali in še izvajajo iz nastale polemike, kakor da bi se bilo trdilo, in da bi bila vsled tega resnica, kakor da bi slovenskega jezika niti bilo ne. Mi z našega stališča ne moremo verovati, da bi mogle učene glave imeti takó krive pojme o stvari, kakor se opisuje po nemških in italijanskih listih.

Pač pa utegne resnica biti, da je Ljubljanski knezoškof pri pastirskih obiskovanjih slišal, da tu pa tam ne ume ljudstvo pridigarjev, in da morda teh pridigarjev sam ni umel. Mnogo je med temi takih, ki se prestrašijo, ko pridigajo pred višim pastirjem, potem pa tudi ne poznajo slovenščine, to pa zato ne, ker se po sedanjih duhovskih semeniških prepoveduje čitanje slovenske še toliko nedolžne beletristike v slovenskem jeziku, ako ni pisana od duhovenske roke. Iz tega torej, da bi tu pa tam ne umela preprosta narodna množica pridigarjev, ne sledi, da ona ne ume slovenščine, ampak da pridigar iste ne pozna dobro. Sam prevzvišeni knezoškof pa tudi ni mogel še prehoditi toliko slovenske zemlje, da bi mogel o narečjih slovenskih trditi to, kar pogrevajo nasprotniški listi. On nima ne časa ne prilike zato; kar se dostaja pa pismenega jezika slovenskega samega, ve tudi on, ki je v nemščini izobražen, da je nemščina nastala na podstavi jednega narečja, in da je vsled tega najprej onemu nemškemu odlomku, kateri je dal nemščini svoje narečje za pisano visokonemščino, da se pa vsi drugi odlomki nemškega velikega naroda morajo še le po šolah učiti visokonemščine, ako jo hočejo umeti.

Iz tega zgodovinskega dejstva sklepa prevzvišeni knezoškof Ljubljanski in vsak naobraženec po analognem sklepu, da se vstvarja tudi vsak drugi literaturni jezik, torej tudi slovenski na podstavi jednega narečja, in da ta pismeni jezik narod prek in prek ume toliko laže, kolikor manjši je on, ko se po velikosti narodov razlikujejo po navadi tudi njihov narečja in vsled tega tudi težave pri učenju. Ker pa pozna knezoškof Ljubljanski malost slovenskega naroda, sklepamo mi, da je on preverjen, da je pisani jezik slovenski razmeroma umevniši slovenski preprosti množici, nego vsak drugi literaturni jezik, ki služi prebivalstvu, sestavljenemu iz več plemen ali debel in bivajočemu na širšem ozemlju. Zato tudi ni verjetno, da bi bil mogel knezoškof Ljubljanski izražati se o slovenskem jeziku, kakor mu podtikajo sedaj slovenskemu narodu nasprotni listi. Iz jednega vzroka pa tudi bi ne bil pravosodni minister grof Schönborn veroyal takih trditev, tudi ko bi ne poznal nič slovenskega razvoja iz sedanjega stoletja, zlasti pa od 1843, oziroma 1848 ali 1849, ko so se začeli izdajati vsi zakoni in vse naredbe tudi na slovenskem jeziku. Iz notranjih razlogov torej ne verujemo, da bi visoki dostojanstveniki gojili krive nazore, ki nasprotujejo vsem skušnjam in zakonom narečij in razvitju literarnih jezikov. Mi smo torej zaradi nasprotnikov teoretiški pojasnili stvar v tej številki „Slovenskega Sveta“ na drugem mestu, in z namenom, da bi slovenski zastopniki premišljevali zakone in načela, kateri so v naši teoriji ter na svojem mestu odgovarjali, kedar bi nasprotniki celó v državnem zboru bili znanstvu in očitnim dejstvom v obraz. Priporočamo slovenskim zastopnikom zlasti dokazano resnico, da noben pismeni jezik, ako ni volapük, ni iznajden ali skrpan

jezik, ampak je popolen organ na podstavi jednega, iz naroda vzetega narečja. Ker pa je slovenski ustni govor živ, t. j. še vedno plodovit organ, ki more iz sebe vstvarjati nove analogije, je očitno, da tudi pismeni jezik slovenski ima podstavo, živo podstavo v narodu, in ker je slovenski narod majhen, ume tudi ta narod svoj pismeni jezik laže, nego umejo drugi narodi svoje pismene jezike. Kdor bi po takem izvajal drugačne posledice, bi razkrival, da ne pozna stvari, in židovski svetovni listi a la „N. F. P.“ se samo smešijo pred poštenim in zavednim občinstvom, ako trdijo reči, ki so že teoretiški absolutno neresnične in tu s konkretnim dejstvom v protislovju, da morejo židovski listi natvezavati take gluposti svojim čitateljem, je dokaz, da računijo na glupost istih čitateljev samih, za kar naj se jim ti zahvalijo, ako jih ni strast napravila zares glupe.

O književni slovenščini piše „Edinost“ med drugim: „Jezik naš je star in razvit, njegova pravila so določena ter se ne menjavajo samovoljno. Slovenščina naša je tako bogata na oblikah in besedah, da jo lahko rabimo v vseh strokah človeškega znanja. Slovenci ne rabijo toliko tujih besed, kakor ošabni Nemci in napuhnjeni Italijani. Naš književni jezik razume vsak kmet, a naši kmetje ne umejo književnega jezika nemškega in italijanskega. Ko je nemški Luther sestavljal književno nemščino, pisal je tudi naš Trubar uže slovenske knjige. Iz teh knjig se lahko prepričate, da se je naš jezik od dne davno minule dobe do danes manj spremenil, nego vaš, kar priča, da je bil že takrat bolj razvit in dovršen, nego nemški. ... Prepričani smo pa tudi, da naše duhovstvo ostane še v bodoče tako rodoljubno, kakor je bilo v preteklosti ter da bode delalo po svoji moči za naš narod in ne za vas! Tudi naši poslanci in ves narod bodo storili svojo dolžnost, da vaše podlo obrekovanje ostane brezuspešno!“

b) Ostali slovanski svet.

Bar. Depretis je posvetila „Naša Sloga“ članek, pa v drugem zmislu, nego „N. F. P.“, ki toči solze zaradi njegovega odstopa. Hrvaški list pravi med drugim: „Baron Depretis je bil namestnik onih krajev, kjer se križati dve plemeni: latinsko in slovansko; prvo opojeno, odgojeno in od davna utrjeno v svoji narodnosti italijanski; drugo še le budoče se in sloneče na bližnjih svojih bratih Slovencih in Hrvatih, kateri s knjigo v narodnem jeziku podajajo duševne nauke Istrijancem slovanskega roda. Na takem mestu baron Depretis bi bil moral znati, da slovanski narod Primorja, t. j.: Gorice, Trsta in Istre nima starodavnega plemstva, katero bi mu bilo zagovornikom pri svetli koroni, da nima bogastva, s čimur bi laže vzredil mladež za državne in privatne uradnike in za dobre nauke, da nima ni srednjih šol v svojem jeziku, da nima v mnogih krajih od česa živeti, da so še močni spomini na tuje beneško gospodstvo v nekih straneh, da slovanski narod, kedar bi bil srečen in zadovoljen, postal bi najjača podpora države in dinastije za dolgotrajno posestvo vseh teh krajev, po katerih ima Avstrija divno morsko obalo in mornarje vojne in trgovske, katerih slava sluje po vsem svetu. A da se je zanesel v svoji misli v oni starodavni čas do Marije Terezije, baron Depretis bil bi imel znati, da je slovanski narod Primorja od tedaj do danes slavno, ponosno in častno nosil po vseh morjih sveta rudečebelasto zastavo avstrijske hiše. Potem bi bil imel namestnik z vsemi silami skrbeti, da bi se bil narod naš povzdignil

telesno in duševno, in da zavzame mesto, katero mu gre po položaju in po dobro razumljenem državnem interesu. A Depretis je krivo mislil: da v „avstro-ilirskem“ Primorju postoji hrvaška irredenta, kateri je treba z vsemi silami stati na poti. Taka je bila politika vseh 10 let deželne vlade v Trstu. Kjer se je vsled narodne zavesti umaknil italijanski jezik, nadomestil se je z nemškim jezikom, in na Hrvate, ki niso tega odobrili, kazali so s prstom kot na buntovca. Po mestih so se osnovali italijanske šole za slovansko deco. Imenovalo se je kot zlorabo to, da so molili po nekaterih cerkvah vsaj 500 ali 600 let v hrvaškem jeziku. Takó je slovanski narod Primorja zaostal, italijanski pa je silno napredoval. Bar. Depretis je pospeševal obliko duvalizma, s katero se Slovani ne morejo sprijazniti nikdar, ker zaradi te oblike ne morejo napredovati, kakor bi bilo pravo in Bogu ugodno. Drugi listi pišejo dragače, a jedno so pozabili, in to je: „da djeca“, katera tu pa tam po Primorju vrže kako petardo, raste od leta do leta, kakor vsaka stvar, in da je nas Slovanov Primorja sveta dolžnost čuvati svojo kožo, da nas ne bi opeklo, kedar zrasedo ti otroci in bodo zreli ljudje. No Depretisu so napravili Slovani najmanj nevšečnosti, zaključuje „Naša Sloga“.

„Odsek za Trst in Trident“, irredentovsko društvo v Italiji, je Crispijeva vlada razpustila. No, duh pa ostane in je vse skup samo pesek v oči, italijanska komedija!

V Dalmaciji je na kmetih izvoljenih 14 Hrvatov in 6 Srbov; tudi mesta in velikoposestniki so volili z večine Srbohrvate. Zader je izvolil Italijana, in tudi veliki posestniki v Zadru so izvolili 4 Italijane. Skupno je v dež. zboru dalmatinskem sedaj 35 Srbohrvatov in 6 psevd-italijanov. Srbohrvatje niso nasprotni italijanskemu jeziku in ital. civilizaciji, kolikor je prave, ali oni nočejo, da bi Italijani, peščica Italijanov, gospodovala nad srbohrvaškim narodom v Dalmaciji, kakor se je to po krivici godilo do zadnje dobe.

Nikola, knez in gospodar Črne gore je 17. junija (st. sl.) izdal naslednji ukaz: „Naš dragi sin, njegova svetlost prestolonaslednik Danilo, navršuje danes, po milosti božji, svoje osemnajsto leto, in ker nahajamo, da je sposoben upravljati svoje posle, in da je za blagor države naše potrebno določiti nasledniku našemu položaj, za kateri se ima sprejeti, proglašujemo s tem našega dragega sina za polnoletnega v smislu člena 638 občega imovinskega zakonika. V državni upravi pa nima še sin deleža, ker njegov zadatek je sedaj še, da skrbi še nadalje za nauk in izkustvo (umetnost), in se sposoblja za vladarske dolžnosti, koje ga, po milosti božji, čakajo, in da dobro pozna Črno Goro in Črnogorce, da se ukrepi v vrlinah (prednostih) črnogorskih in da potujoč po svetu spoznava ljudi in narode in si pridobi prostrane skušnje, katere mu bodo veljale v vladarskem življenju njegovem. No, ako Božja volja drugače usodi, je on, da nas zamenja.“

Knez Črnogorski se je tu držal popolnoma zakonika, ki velja za vsakega Črnogorca,

„Glas Črnogorca“, v praznični opravi proslavlja ta dan, ko se je razglasil prestolonaslednik Danilo polnoletnim. V istem listu se proslavlja Vidov-dan. Ko je zma-

gala turška sila na Kosovem, porušilo se je carstvo srbsko, narod se je razkropil; jeden odlomek jo je pobral, rešil sebe in pravoslavno vero v Črni Gori. Tu so se junaci bojevali proti Azijatam vse veke, a ohranili so se s svojo hrabrostjo. Vsled nesloge naših praotcev vzdignil se je prestol azijske samovolje; sloga naj narod zopet zapriše sebi v blagor za vso bodočnost.

KNJIŽEVNOST.

Prisega in vojni členi. (Eid und Kriegsartikel.) Sestavil in založil And. Comel pl. Sočebčan, c. kr. major v pokoju. Celovec, 1889. Tisk tiskarne družbe sv. Mohorja. Cena 20 kr. To je že 17. voj. knjižica, ki jo je v slovenskem jeziku sestavil zasluženi naš pisatelj.

Koloman von Tisza und der magyarische Chauvinismus. Eine wahrheitsgetreue Schilderung der ungarischen Zustände. Von * * Marburg, 1889. Str. 73. Ta brošura opisuje v silnih barvah ogerske razmere, namreč z ozirom na madjarizacijo, brani nemadjarške narode, zlasti Rumune in sedmograjske Sakse, spominja se preganjanja slovaške narodnosti, zlasti mladine, kritikuje družbene narodnogospodarske in politične razmere, obsojuje takó imenovana kulturna društva, katere imenuje nevarno igračo. Sklepa pisatelj: Na Ogorskem se mora spremeniti smer po prirodnih zakonih, Tisza mora pasti. „Narodi to dobro vedó, in zato trpé tiho sekature, ali v srcu so razjarjeni.“ Pisatelj je velikonemškega mišljenja, pozna dobro razmere. „Nar. Nov.“ pristavljajo: „Podobni glasi se množé, a to pač ni čudo. Današnji sistem se je mnogo zagrešil proti narodom: pravica se izključuje, kakor piše iz jajca.“

Литературный Сборникъ (Literaturnyj Sbornik), ki ga izdaje Galicko-russkaja Matica, obseza v svojem zvezku za l. 1889: Primerjani gališko-ruski letopis od 1772 do 1880, ki ga je sestavil znameniti ruski učenjak K. Petruševič. Cena 1 gld. 50 kr.

После нем смотра година (Posle pet stotina godina), rasmatranja o Kosovskoj bitvi i propasti carstva srpskog. Napisal Jaša Tomić. V Novem Sadu, srbska tiskarnja dr. Svetozora Miletića. Cena 30 kr. Izšlo takoj 2. izdanje.

Српске народне pjesme o боју Косовском (Srpske narodne pjesme o boju Kosovskom), sestavljene hronološkim redom. V Novem Sadu. Tiskarna dr. Svet. Miletića. 1889.

1389.—1889. К петстолетію битви на Косовском поле (K petstoljetiju na Kosovskom polje), 2 hora — 1. Bože silni, slova G. Strajića. — 2. Proščanje, slova Nenada. Muzika V. J. Lavača. Petrograd. Izdanje K. J. Heruca. Nevskij, 74.

Бой на Косову (Boj na Kosovu). V spomen 50-godišnjice Kosovske. Po srbskih narodnih pesmih za gusle skitil Milivoj Srbinić. Izdanje srb. knjigarne in tiskarne Braće M. Popovića v Novem Sadu. 1889.

Opomnja uredništva. Kdor želi čitati n. pr. češke dobre časopise, utegne jih dobivati pri nas proti plači poštne v dar. V ta namen naj se vsakdo obrne naravnost do izdajatelja „Slov.Sveta“.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Barzellini 4.